

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Historie a současnost vzdělávání sester
v Jihočeském kraji**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
Mgr. Helena Michálková

Autor práce:
Vilma Hubová

2009

History and the present of nurse's education in the South Bohemia

Modern nursing has its roots in the past. It has undergone an enormous change, moving from the original tending approach of sick-nursing to organized activities based on professional training of nurses. This study gives a historical account of the nursing development from 1945 to the present and describes the opportunities of nurse training.

The aim was to describe the development of nurse education in the Region of South Bohemia in individual periods of time. It is a qualitative research using the secondary data analysis method and depth interviews with a number of nurses who graduated from nursing schools in the fifties and the sixties of the last century.

The study shows the development of nurse education in the Region of South Bohemia until 1989 and continues with describing the innovation of educational programmes in nursing schools after 1989. It analyses syllabuses of nursing schools in the past and compares them to the present ones.

The study shows how the nurse education has developed from the past to the present. It compares and presents opportunities of persons who are interested in nursing studies and also compares the contents of curricula. It is a historically comparative study.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Historie a současnost vzdělávání sester v Jihočeském kraji vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Heleně Michálkové za vedení, cenné rady a čas, které věnovala mé bakalářské práci. Děkuji také ředitelům a ředitelkám zdravotnických škol. Zvláště chci poděkovat ředitelce zdravotnické školy v Písku PhDr. Heleně Šatrové za vstřícnost při vyhledávání archivních zdrojů. Dále moje díky patří Mgr. Aleně Drdulové z Národního centra ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně za pomoc při vyhledávání a sběru dat a materiálu. Také bych chtěla poděkovat všem ostatním za ochotu a čas, který mi věnovali v průběhu zpracovávání mé bakalářské práce.

Obsah

1.	Současný stav.....	4
1.1	Historie vzdělávání sester do roku 1945	4
1.2	Historie od roku 1945 do 1989.....	10
1.2.1	Vídeňská deklarace	12
1.3	Historie od roku 1989.....	13
1.3.1	Mnichovská deklarace	13
1.3.2	Pražská deklarace.....	13
1.4	Koncepce rozvoje českého zdravotnictví.....	14
1.5	Vysokoškolské studium sester	16
1.6	Projekt Lemon.....	17
1.7	Současné modely vzdělávání ve světě	18
1.7.1	Nové kurikulum podle evropské strategie Světové zdravotnické organizace	19
1.8	Změny dané zákonem č. 96/2004 Sb. o nelékařských zdravotnických povoláních.....	20
1.8.1	Akreditace a akreditované zařízení.....	23
1.8.2	Vzdělávací aktivity v systému celoživotního vzdělávání podle vyhlášky č. 423/2004 Sb.	24
2.	Cíle práce a výzkumné otázky	27
2.1	Cíle práce	27
2.2	Výzkumné otázky.....	27
3.	Metodika	28
3.1	Použité metody.....	28
3.2	Charakteristika souboru	28
3.2.1	Seznam škol	28
3.2.2	Seznam archivů.....	28
3.2.3	Rozhovory.....	28
4.	Výsledky	30
4.1	Zdravotnické školy v Jihočeském kraji.....	30

4.1.1	Historie Střední zdravotnické školy a Vyšší odborné školy České Budějovice	30
4.1.2	Střední zdravotnická škola Písek	34
4.1.3	Střední zdravotnická škola Tábor	38
4.1.4	Střední zdravotnická škola Jindřichův Hradec	42
4.1.5	Historie Střední odborné školy zdravotnické Český Krumlov	44
4.1.6	Zdravotně sociální škola Strakonice	45
4.2	Rozhovory	47
4.2.1	První rozhovor	47
4.2.2	Druhý rozhovor	49
4.2.3	Třetí rozhovor	52
4.2.4	Čtvrtý rozhovor	54
4.3	Historie a profil Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích	56
4.4	Náplň vzdělávacích programů do roku 1989	61
4.5	Inovace vzdělávacích programů zdravotnických škol po roce 1989	70
5.	Závěr	80
6.	Seznam použitých zdrojů	82
7.	Klíčová slova	87
8.	Přílohy	88
8.1	Seznam příloh	88

Úvod

Tématem této bakalářské práce je historie a současnost vzdělávání sester v Jihočeském kraji. Zaujala mě historie oboru, ale také historie zdravotnických škol, a protože žiji ve Strakonících, zaměřila jsem se na historii a vývoj zdravotnických škol v jihočeském regionu. Zvolila jsem si toto téma hlavně proto, abych se sama více dozvěděla a mé poznatky byly prospěšné i jiným. Prostřednictvím několika rozhovorů se sestrami, které absolvovaly studium před 40-60 lety jsem do své práce zapracovala vzpomínky na jejich profesní dráhu. Zajímaly mě jejich názory na současné vzdělávání a dnešní ošetrovatelské školství. Bakalářská práce je dále zaměřena na rozbor sylabů jednotlivých etap vývoje ošetrovatelského vzdělávání. Situací se zabývala řada odborníků na úseku zdravotnického školství, kteří si uvědomovali nutnost obratu českého ošetrovatelství na péči orientovanou na pacienta a změny celého vzdělávacího systému. Bylo zřejmé, že vzdělávání sester u nás půjde souběžně s vývojem ošetrovatelství a medicíny v celém světě. Otázkou, jak tento vývoj probíhal od roku 1945 do současnosti a možnostmi vzdělávání sester se zabývá předložená práce.

Každý pacient hledá u zdravotnického personálu pomoc v bolesti a utrpení. Je vděčen za vlídné slovo, útěchu a porozumění. Zručná a holistická sestra, která ovládá svou profesi, umí tlumit pocity úzkosti a strachu, si snadno získá důvěru pacientů, která je jedním z nejdůležitějších faktorů úspěšné léčby. Takové sestry mohou vyrůstat pouze v ošetrovatelských školách zaručujících kvalitní profesní přípravu, současně s teoretickou a praktickou přípravou v aplikované psychologii, sociologii a etice. Téma historie a současnosti vzdělávání sester otevírá danou problematiku a ukazuje, zdali jsou i v současnosti platná slova ředitelky naší první ošetrovatelské školy diplomované sestry Tobolářové, pronesená na jubilejním pracovním sjezdu diplomovaných sester v ČSR ve dnech 22. -24. 11. 1946 na paměť 30letého trvání školy: „**Cítím se bohatě odměněna tím, že naše škola přes všechny obtíže dá národu tolik vzdělaných, schopných a práci oddaných sester.**“(1, str. 121).

1. Současný stav

1.1 Historie vzdělávání sester do roku 1945

Moderní ošetřovatelství vznikalo na základě tří vývojových linií. Linie charitativní péče, linie spojené s rozvojem medicíny a linie rozvoje ošetřovatelství a systému zdravotní péče. Linie charitativní vycházela z humánní pomoci trpícímu člověku a měla náboženský charakter. Posláním mnoha řádů byla péče o nemocné a chudé. Druhý vývojový směr souvisí s rozvojem medicíny a potřeby lékaře mít ke své práci asistenci, a tak se vyvinula nová úloha sestry i jako pomocníka lékaře. Tato funkce předpokládala rychlé odborné vzdělání sester a přispěla ve 2. polovině 19. století k otevření prvních ošetřovatelských škol. Třetí směr, který představoval samostatnou kompetenci sestry v péči o upevnění, ochranu a návrat zdraví člověka, byl zaměřený na terénní péči a působil na práci sester počátkem 20. století (5).

První všeobecné nemocnice byly zakládány v 18. století. Pražské fakulty začaly pro nižší zdravotnický personál pořádat různé přednášky a vyučování v ošetřovatelském oboru. V této době se k nám dostávaly ze zahraničí zajímavé spisy a vědecké objevy. Začaly se psát a vydávat takové knihy, které byly zaměřeny na práci vyučujících osob. K zásadní změně v ošetřovatelství došlo v období Krymské války (1854 – 1856). Lékaři se přesvědčili o potřebě odborně připravené ženy v péči o raněné a nemocné. Předtím službu zajišťovali výhradně muži. Myšlenku uplatnit na bojišti ženy jako ošetřovatelky realizoval velký ruský chirurg Nikolaj Ivanovič Pirogov (1810 -1881). Ve svém deníku zaznamenal: „... **jediné, co je v celém chaosu skutečně dobré, jsou milosrdné sestry. Dobré výsledky ukazují, že jsme až dosud ignorovali skvělé vlohy našich žen. Vynikají svou odvahou, trpělivostí a houževnatostí při plnění svých povinností.**“ (1, str. 8).

V této době anglická ošetřovatelka Florence Nightingalová navštívila krymské bojiště a organizovala tam ošetřovatelskou službu. Pod vlivem válečných událostí a získaných zkušeností po návratu do Anglie založila roku 1860 v Londýně první ošetřovatelskou školu na světě. Nightingalová vytvořila koncepci ošetřovatelství, v níž se spojily všechny vývojové trendy, charitativní, léčebný i preventivní. V této koncepci

sloučila charitativní a humánní prvky péče o nemocné s prvky odbornými, léčebnými i ošetrovatelskými (5).

Tato škola se stala vzorem pro zakládání podobných škol v jiných zemích a ovlivnila tak další vývoj ošetrovatelství ve světě. Na základě tohoto vývoje začaly být ošetrovatelky pro svou práci systematicky vzdělávány. Z publikační činnosti Florence Nightingalové je nejdůležitější kniha Zápisky o ošetrovatelství, která byla určena nejen sestřám, ale i všem, kteří pečují o nemocné. Zápisky z roku 1859 byly po roce znovu vydány a v roce 1861 pak doplněny o kapitoly z ošetrovatelství dětí (1,4).

K rozvoji ošetrovatelství přispěl i švýcarský kupec Henry Dunant (1828 – 1910) založením Mezinárodní organizace Červeného kříže. Tato organizace poskytovala zdravotnickou pomoc raněným a odbornou průpravu ošetřujícím osobám. V polovině 19. století dochází souběžně k rozvoji chirurgie, hygieny a epidemiologie. Tento rozvoj znamená přechod na organizovanou ošetrovatelskou činnost. Červený kříž byl v Čechách založen roku 1868 a zahájil odbornou přípravu opatrovnic pro zdravotnickou službu (1).

Na vzniku první české ošetrovatelské školy se podílely české spisovatelky Karolína Světlá a Eliška Krásnohorská. Založily roku 1872 Ženský výrobní spolek český, jehož hlavním posláním byla výchova žen k rodinnému poslání. Spolek vydával vlastní časopis – Ženské listy, v němž byla uveřejněna myšlenka, týkající se studia ošetrovatelek. Díky účinné pomoci Spolku českých lékařů mohla být v roce 1874 v Praze otevřena první česká ošetrovatelská škola, jediná v Rakousku – Uhersku. Místnosti pronajal Ženský výrobní spolek, odbornou výuku zajišťovali lékaři bezplatně. Výuka probíhala podle osnov formou krátkodobých kurzů. Praktická část, která doplňovala teorii, byla zajištěna v městském chorobinci (1,6).

V zahraničí vznikaly ošetrovatelské školy již před rokem 1874. Roku 1860 došlo k otevření školy v Londýně (F. Nightingale), ve St. Catherine 1864, v Sydney 1868, v Edinburgu 1871 a v New Yorku 1873 (1).

První česká ošetrovatelská škola zanikla v roce 1881, v témže roce však založil slavný chirurg Theodor Billroth státní ošetrovatelskou školu ve Vídni. Během sedmileté působnosti absolvovalo v pěti běžích krátkodobých kurzů 234 posluchaček. Škola neměla dlouhého trvání, její zánik se přičítá finančním a národnostním důvodům, ale přesto měla velký význam pro rozvoj ošetrovatelství u nás. Zdůraznila potřebu systematického vzdělávání sester pro stále náročnější ošetrovatelskou činnost (1,5).

Po zániku české ošetrovatelské školy zajišťoval přípravu žen na ošetrovatelská povolání Ústřední spolek českých žen, ale pouze formou zácviku. Nedostatek kvalifikovaných sester řešily kliniky samostatným zácvikem a v soukromých službách a domácnostech působily laické sestry Červeného kříže a řádové sestry. V tomto období také zaznamenáváme snahy některých jedinců pomoci zdravotnictví a ošetrovatelství. Příkladem je založení České diakonie při církvi evangelické v roce 1903 Marií Kučerovou. Sestry diakonky pak působily v nemocnicích i sociálních službách. V roce 1904 vznikl Spolek pro povznesení stavu ošetrovatelek nemocných, který zajišťoval teoretické kurzy pro ženy ošetrovatelky pod vedením českých lékařek MUDr. Anny Honzákové a MUDr. Růženy Machové. V roce 1913 došlo k prohloubení průpravy ošetrovatelek zavedením praktik na pražských klinikách (1).

Od roku 1913 se na vládní úrovni připravoval zákon o nutnosti zřizování ošetrovatelských škol ve větších nemocnicích. V následujícím roce vyšlo nařízení rakouského ministra vnitra č. 139 říšského zákona z 25. 7. 1914 o ošetrování nemocným provozovaném jako povolání. Podle tohoto zákona odborná průprava osob, které se chtějí věnovat ošetrování z povolání, má být prováděná ve dvouletých ošetrovatelských školách zřizovaných při nemocnicích. Absolventky měly po provedené závěrečné zkoušce získat titul diplomovaná ošetrovatelka. Založení české ošetrovatelské školy při c. k. nemocnici v Praze napomáhal Spolek pro povznesení stavu ošetrovatelek. Vzhledem k válečným létům se však otevření školy stále oddalovalo. Dlouho očekávaný okamžik nastal v roce 1916, kdy byla v Praze otevřena česká Státní dvouletá škola, která se pak stala vzorem pro vznik dalších škol na území Československa

po skončení I. světové války. Současně s touto školou byla otevřena i německá škola na Karlově náměstí v Praze (1,5).

Škola odpovídala za odbornou přípravu ošetřovatelek, budoucích učitelek a pedagogických pracovníků. O absolventky ošetřovatelských škol byl velký zájem a nemocnice s nimi při nástupu počítaly jako s vrchními a hlavními sestrami. Velkou pomoc při rozvoji školy prokázaly sestry amerického Červeného kříže. Pomáhaly při řízení školy, při tvorbě učebních plánů a osnov, dodaly písemný materiál k učebnici ošetřovatelství. Jejich zásluhou byly zřízeny tak zvané klinické pokoje, v nichž pod vedením diplomovaných sester zajišťovaly péči o nemocné výhradně žákyně školy. S jejich pomocí byl zajištěn dostatečný počet sester, které v jejich úsilí o moderní ošetřovatelskou školu úspěšně pokračovaly. Po roce 1918 vznikly další ošetřovatelské školy v Opavě, Hradci Králové, Brně, Znojmě, Ostravě a Plzni (6).

V nemocnicích v této době pracovaly tři kategorie sester: řeholní sestry, ošetřovatelky bez kvalifikace a školené diplomované sestry. V roce 1928 absolvovalo Státní ošetřovatelskou školu 35 absolventek. Při slavnostní příležitosti jejich vyřazení bylo zhodnoceno desetileté úsilí školy. Bylo konstatováno, že diplomované sestry obstály čestně jak v nemocniční péči, tak v úseku sociální služby. Škola připravovala sestry, aby v nemocnicích vytvářely atmosféru domova napomáhajícího k léčení a nesly odpovědnost za osobní hygienu nemocného, čistotu a pořádek okolí. Měly se též podílet na všech přípravách pro ošetřovatelskou péči a svěření ústavní majetek. Celkový počet absolventek ošetřovatelských škol, civilních i řádových, byl v roce 1931 rozmístěn následovně:

Tabulka 1: Počet absolventek ošetřovatelských škol

Diplomované sestry	Civilní		Řádové		Celkem
	České	Německé	České	Německé	
V ošetřovatelských školách	3	1	1	0	5
V nemocnicích a léčebných ústavech	212	195	69	179	655
V dětských preventivních ústavech	14	12	0	0	26
Ošetřovatelská a zdravotní služba v rodinách	15	0	0	0	15
V sociálních zdravotních poradnách	58	35	0	0	93

V nemocničních pojišťovnách a fondech	21	5	0	0	26
V soukromých rodinách	45	30	0	0	75
Na dalším odborném studiu	74	60	0	0	134
Celkově	442	338	70	179	1029

(1, str. 30)

V roce 1934 byla zásluhou Ženského výrobního spolku a za podpory Ministerstva školství a zdravotnictví otevřena škola pro výcvik dietních pracovníků. Od roku 1931 se konaly v Ostravě jednorozční kurzy pro ošetřovatelky, které měly vyšší formu než předchozí tříměsíční kurzy (6,1).

Absolventky české Státní ošetřovatelské školy, první diplomované sestry, založily v roce 1921 Spolek absolventek školy ošetřovatelské, který se v roce 1928 změnil na Spolek diplomovaných sester. Do Mezinárodní rady sester byl přijat v roce 1933. Spolek pomáhal dále rozvíjet ošetřovatelské školství a v roce 1937 založil odborný časopis – Diplomovaná sestra (2).

Spolek diplomovaných sester neustále usiloval o otevření dalších ošetřovatelských škol. Zatím se však z podnětu ČSČK konaly pouze jednorozční kurzy pro ošetřovatelky a plánované otevření dvouleté ošetřovatelské školy v Ostravě bylo oddáleno zřízením Ústavu pro vzdělávání a výcvik porodních asistentek. Až do roku 1937 pokračovala výchova ošetřovatelek stejným způsobem (1).

Slovensko mělo ve 30. letech tři ošetřovatelské školy. Ošetřovatelská škola kongregace milosrdných sester Svatého kříže byla slavnostně otevřena 2. 11. 1931, v roce 1932 byla založena ošetřovatelská škola řádových sester v Košicích. Obě sestry představené byly absolventkami pražské ošetřovatelské školy. První civilní ošetřovatelská škola vznikla v roce 1933 v ústavu M. R. Štefánika v Martině jako Krajinská dvouročná škola pro sociální péči a Krajinská dvouročná ošetřovatelská škola. Ředitelkou školy se stala Olga Šimková – rovněž absolventka pražské ošetřovatelské školy. Druhá světová válka nepřerušila na Slovensku proces vzdělávání sester, ale všechny ošetřovatelské aktivity byly podřízeny válečným účelům (3).

Začátkem roku 1935 se konala II. konference o odborném školství, která zhodnotila současný stav a perspektivy dalšího rozvoje. Jednání bylo zaměřeno na sjednocení odlišných plánů a osnov ošetřovatelských škol a na potřebu jednotlivých učebnic. Přes neustálé požadavky diplomovaných sester, které usilovaly o zřízení dalších ošetřovatelských škol, zůstávala Česká ošetřovatelská škola v Praze ještě v roce 1935 jedinou civilní školou na území Čech a Moravy. V březnu 1939 se staly Čechy a Morava součástí takzvané Velkoněmecké říše a veškerá státní moc přešla do jejich rukou. Všechny práce byly podmíněny vojenskými účely a právě tato skutečnost byla důvodem určitého rozvoje zdravotnictví. Za dobu protektorátu byl podstatně rozšířen lůžkový fond a potřeba ošetřovatelek se stala tak naléhavou, že došlo 2. 10. 1939 k otevření civilní české ošetřovatelské školy v Brně a v témže roce byly otevřeny tři ošetřovatelské školy pro řádové sestry v Praze, Kroměříži a Olomouci. Diplomované sestry musely vzít na vědomí skutečnost, že po patnáctém březnu byl Spolek diplomovaných sester donucen přerušit styky s mezinárodními organizacemi. Jedná se především o Mezinárodní radu sester, do které byl Spolek diplomovaných sester přijat v Paříži roku 1933 (1,5).

V roce 1940 funkce sester představených převážně patřily sestrám řeholním, v civilních ošetřovatelských školách již tyto funkce zastávaly diplomované sestry. Civilní diplomované sestry pracovaly také ve funkcích vrchních a staničních sester, stále však ještě byl v nemocnicích velký počet sester nediplomovaných. Podle statistiky bylo z 6.499 civilních ošetřovatelek 917 diplomovaných. Vedoucí sestra ošetřovatelské služby v nemocnici byla poprvé ustanovena na základě schválení zemského výboru č.j. 1026/40 v květnu 1940 pro všeobecnou nemocnici v Praze Na Bulovce. V roce 1940 došlo ke zrušení ČSČK a tak se práce diplomovaných sester pomalu přesouvala do Společnosti českých nemocnic, kde sestry uplatňovaly své dřívější požadavky přijaté v rezoluci III. sjezdu Spolku diplomovaných sester v roce 1936. Spolek diplomovaných sester se zabýval otázkami ošetřovatelství v kurativě, v poradenství, v ošetřovatelských školách a při výcviku nových sester pro ošetřovatelskou a zdravotní službu v rodinách, která začínala pracovat v různých městech protektorátu. Pečoval také o to, aby jejich časopis *Diplomovaná sestra* zajišťoval potřebnou míru odborných zkušeností.

Vzhledem k rozšiřování funkcí vrchních sester v nemocnicích diplomované sestry připravovaly kurz pro vrchní a vedoucí sestry, který se měl konat v prosinci 1941. Válečné události však tuto činnost přerušily, bylo zastaveno i vydávání časopisu *Diplomovaná sestra*. Společnost českomoravských nemocnic jako jediná podporovala zájmy v ošetrovatelské a publikační činnosti. Byly vytvářeny nové odborné úseky, v nemocnicích byla budována řada nových oddělení a pracovišť. Na všech odborných úsecích pracovaly civilní i řádové sestry. V roce 1941 absolvovalo ošetrovatelské vzdělání 18 sester v Brně, 20 v Hradci Králové, 25 sester a dva muži v Ostravě a 47 sester v Praze (1,5).

V roce 1942 se ještě podařilo otevřít ošetrovatelské školy při nemocnicích v Plzni a v městské nemocnici v Praze Na Bulovce. Další ošetrovatelské školy vznikly až po válce. Na podzim roku 1942 byla zrušena i Společnost českomoravských nemocnic. Mnohým lékařům se podařilo emigrovat. Také československé ženy byly jako sestry zapojeny v zahraniční armádě jak v SSSR, tak v Anglii. V Anglii po dobu války pracoval ČSČK, který kromě péče o uprchlíky vyškolil v ošetrování řadu žen. Většina těchto žen pracovala v tamější československé nemocnici. Řada sester a dobrovolných pracovníků projevila svou obětavost a hrdinství i za bojů na pražských barikádách a hlásily se do práce v nemocnicích a provizorních ošetrovnách. Nová etapa obnovy a rozvoje našeho zdravotnického školství a vzdělávání sester začala až po osvobození 9. května 1945 (1).

1.2 Historie od roku 1945 do 1989

V roce 1947 bylo již v provozu čtyřicet civilních a církevních škol, z toho čtyři pro dětské sestry. Ve stejném roce bylo za účasti ČSČK v Praze zřízena Vyšší ošetrovatelská škola, na které studovaly diplomované sestry s perspektivou pedagogické práce na zdravotnických školách (5).

Hlavní rozvoj zdravotnického školství nastal až po roce 1948. V té době byl vydán zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství a zákon č. 103/1951 Sb., o jednotné léčebně preventivní péči. Tím vznikaly podmínky k vytvoření systému výchovy středních zdravotních pracovníků. V této době došlo ve zdravotnickém školství

ke dvěma zásadním změnám: do osnov byly zařazeny kromě předmětů odborných také všeobecně vzdělávací a studium bylo zakončeno závěrečnou zkouškou, která se v roce 1954/55 změnila na zkoušku maturitní. Z ošetrovatelských škol se zařazením do soustavy odborných škol vytvořily vyšší sociálně zdravotní školy. K těmto školám byly připojovány i odborné školy pro ženská povolání. Do roku 1953 některé z těchto škol zanikly, jiné prošly dalším vývojem a od roku 1950 se změnilly na vyšší zdravotní školy (29).

V roce 1953 vyšší zdravotnické školy přešly z působnosti Ministerstva školství do rezortu Ministerstva zdravotnictví. Byla vydána vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 40. Úředního listu o odborné způsobilosti a odborné výchově středních a nižších zdravotnických pracovníků. Dvouleté denní studium bylo pak prodlouženo na čtyřleté. Z důvodu nedostatku zdravotních sester bylo v letech 1951 – 1955 zkráceno na tříleté. Tento stav byl však dlouhodobě neudržitelný, neboť vzhledem k osmileté povinné školní docházce přicházely žákyně ze školy ve čtrnácti letech. Absolventky v sedmnácti letech nesměly pracovat na rizikových pracovištích a v nočních směnách a často neměly dosti odpovědný postoj ke studiu a práci u nemocných. Byla proto zavedena opět čtyřletá studijní doba nejen v denním studiu, ale také u ostatních forem studia, jako je například dálkové a večerní. Pro absolventky střední všeobecně vzdělávací školy bylo v roce 1955 otevřeno jednoleté abiturientské studium, které bylo v roce 1959/60 prodlouženo na dvouleté (29).

Školský zákon č.186/1960 Sb., zařadil zdravotnické školy od roku 1960 mezi školy druhého cyklu s názvem Střední zdravotnické školy. Další změny ve vzdělávání zdravotních sester přineslo vládní usnesení č. 7/1967 Sb., o prohloubení přípravy středních odborných pracovníků. Od zdravotních sester se očekával přechod od jednoduché výkonné činnosti podle pokynů lékaře k samostatnější práci v souvislosti s obsluhou složitých přístrojů, zvyšujícímu se počtu vyšetřovacích metod lékařské diagnostiky a jiné (29).

V souladu s vývojovým trendem osvobodit zdravotní sestry od méně kvalifikovaných a pomocných prací byla v 50. letech vytvořena kategorie sanitářek.

Mezistupeň mezi sanitářkami a kvalifikovanými sestrami pak od roku 1970 tvořily abiturientky dvouletých odborných zdravotnických škol při středních zdravotnických školách. Absolventky - ošetřovatelky mohly však získat plnou kvalifikaci formou studia při zaměstnání, případně v denním studiu. Výchova ošetřovatelek byla v 80. letech prodloužena na tříleté studium (29).

Profesní příprava zdravotních sester na středních zdravotnických školách nevyhovovala na konci padesátých let plně potřebám praxe a vynutila si v roce 1960 vznik Institutu pro další vzdělávání zdravotnických pracovníků v Brně a Bratislavě. Svou pedagogickou činnost instituty zaměřily na specializační studium sester a na svou dobu byly velmi pokrokové. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy bylo v roce 1960 otevřeno dvouoborové pětileté studium ošetřovatelství v kombinaci s psychologií a později pedagogikou (5,2).

V uvedených institucích se tak postupně rozvíjel ošetřovatelský výzkum a vytvářely základy teorie československého ošetřovatelství a mezinárodní spolupráce. V roce 1973 se podařilo založit Československou společnost sester, která byla v roce 1982 přijata do Mezinárodní rady sester (5).

Společnost se zabývala odbornou problematikou, podporovala ošetřovatelský výzkum, vzdělání a vydávala vlastní časopis Zdravotnická pracovnice. Ten vznikl v roce 1970 jako časopis odborový, ale ještě v tomtéž roce byl doplněn vědeckovýzkumnou přílohou Československé ošetřovatelství. Po roce 1989 časopis zanikl a byl nahrazen novým, který dostal název Sestra (5,2).

1.2.1 Vídeňská deklarace

Ve dnech 21. – 24. června 1988 se konala ve Vídni Evropská konference ošetřovatelství. Jejím výsledkem byla Vídeňská deklarace o ošetřovatelství a jeho podpoře evropských cílů „Zdraví pro všechny“. Vlády a rozhodující státní činitelé ve zdravotnictví mají pomoci sestram provést změny, které jsou potřebné k ošetřovatelství, má-li být dosaženo nejvyšší možné úrovně zdraví. Sestram byla přidělena nová úloha v ošetřovatelském procesu, vzdělání jim mělo poskytnout zdravé

základy ošetrovatelské praxe. Nová pravidla jim měla dovolit vykonávat jejich činnost s dostatečnou autonomií v primárním procesu a měly by být rovněž zapojeny do výzkumného procesu (19).

1.3 Historie od roku 1989

1.3.1 Mnichovská deklarace

Rozvoj ošetrovatelství byl projednáván i na mezinárodní úrovni. Ve dnech 15. – 17. června 2000 se konala druhá konference ministrů k problematice ošetrovatelství a porodní asistence v rámci Světové zdravotnické organizace v Mnichově. Byla vypracována evropská strategie vymezující směry vzdělávání v těchto oborech. Strategie vychází ze zásady, že vzdělání a praxe spolu úzce souvisí a vzájemně se ovlivňují. Sestry mají být připravovány tak, aby byly kompetentní k působení ve zdravotnických službách, cenily si takové kompetence a byly připraveny je trvale ovládat a dále získávat průběžným doplňováním znalostí, dovedností a postojů. Musí úspěšně dokončit předepsaná studia ošetrovatelství a získat požadovanou kvalifikaci k tomu, aby se staly registrovanou sestrou anebo sestrou s pravoplatnou licencí k výkonu ošetrovatelské praxe. Jsou oprávněny pracovat samostatně, mohou však případně delegovat péči na asistentky zdravotnické péče, odpovědnosti za poskytovanou péči se však nezabývají (41).

1.3.2 Pražská deklarace

Účastníci konference ministrů zdravotnictví států přistupujících k Evropské unii se dne 21. září 2003 v Pražské deklaraci zavázali, že potvrdí podmínky pro vzájemné uznávání kvalifikace zdravotnických pracovníků a zajištění volného pobytu osob a služeb podle příslušných směrnic obecného uznávání vzdělávacích standardů kandidátských zemí v souladu s požadavky Evropské unie, včetně zavedení systému registrace těchto pracovníků tak, aby odborníci zdravotní a sociální péče poskytovali srovnatelnou kvalitu zdravotní péče (12).

1.4 Koncepce rozvoje českého zdravotnictví

České zdravotnictví se řídilo zákonem č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu ve znění pozdějších předpisů, Vyhláškou č. 77/1981 o zdravotnických pracovnících a jiných odborných pracovnících ve zdravotnictví a Směrnicí č. 10 o náplni činností středního zdravotního personálu, nižšího zdravotního personálu a pomocného zdravotního personálu, která vyšla ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví Československé socialistické republiky v roce 1986. Vytvořit nový zákon a pomoci při transformaci českého ošetrovatelství na úroveň běžnou ve zdravotnický vyspělých zemích, to byl úkol pro reformátorský kolektiv vedený doc. PhDr. Martou Staňkovou CSc. Na Ministerstvu zdravotnictví České republiky v roce 1996 vznikla Rada pro rozvoj ošetrovatelství, do jejího čela byla zvolena Marta Staňková. Cílem Rady bylo přijmout dokument, který definuje obor, pracovníky, vzdělávání, řízení, výzkum a směry vývoje oboru. To se podařilo, když 9. dubna 1998 byla Ministerstvem zdravotnictví České republiky schválena Koncepce rozvoje českého zdravotnictví a vyšla jako Metodický pokyn Ministerstva zdravotnictví č. 6/1998 ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví (35).

Chyběl však zákon, o který by se Koncepce ošetrovatelství opírala, ten byl neustále přepracováván a znovu projednáván, situaci ztěžovala i ekonomická náročnost tohoto dalšího projektu. Po schválení Koncepce ošetrovatelství se začal připravovat centrální systém registrace sester. Bylo třeba vypracovat metodický postup registrace, přiměřený kreditní systém a po založení centrálního registru sester zapracovat registrace do příslušných právních norem (35,19).

V roce 2000 došlo na Ministerstvu zdravotnictví k personálním změnám, v říjnu toho roku byla Rada pro rozvoj ošetrovatelství zrušena a ministerstvo ztrácelo na řešení projektu zájem. V této situaci pomohla Česká asociace sester. Ta po sjednocení s Českou společností sester v únoru 2000 v čele s Hildou Vorlíčkovou a Růženu Wagnerovou souhlasila se správou centrálního registru pro své členy a případně i nečleny. Bylo vybudováno Centrum pro registraci na geriatrické klinice všeobecné fakultní nemocnice v Praze 2. Registrace byla zahájena 12. května 2001 v den

Mezinárodního dne ošetrovatelství a byl tak učiněn významný krok k navázání na tradice první republiky (35).

Registrace má nejen význam administrativní (počet, složení, vzdělání a odborné zaměření sester), ale je především systémem permanentní kontroly celoživotního odborného růstu sester. V prvním období zahájení registrace do dubna roku 2004 bylo zaregistrováno více než 6000 sester, přestože byla registrace dobrovolná. V praxi to znamená impuls pro další vzdělávání sester, vyšší prestiž a srovnatelnost v rámci zemí EU. Dalším přínosem registrace je podávání důležitých statistických informací o oboru ošetrovatelství, udržování kvality péče a ochrana obyvatel (35,39).

Řadu převratných změn ve zdravotnickém školství přinesl teprve zákon č. 96/ 2004 Sb., v podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a vyhláška č. 423/ 2004 Sb., kterou se stanoví kreditní systém pro vydání osvědčení k výkonu zdravotnického povolání bez přímého vedení nebo odborného dohledu zdravotnických pracovníků (35).

V reakci na vstup České republiky do Evropské unie a dále na přijetí zákona č. 96/2004 Sb., o nelékařských povoláních vydalo Ministerstvo zdravotnictví metodické opatření k zajištění jednotného postupu pro poskytování ošetrovatelské péče a zrušilo metodické opatření Ministerstva zdravotnictví č. 5 – Koncepte ošetrovatelství uveřejněné v částce 6 z roku 1998 Věstníku Ministerstva zdravotnictví. Nový dokument respektuje doporučení Organizace spojených národů, Světové zdravotnické organizace, směrnice Evropské unie, doporučením Evropské komise, Mezinárodní rady porodních asistentek a určuje další vývoj a směr ošetrovatelství v 21. století (40).

Danou tematikou se zabývalo také Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně a ve snaze přiblížit v pořadí druhou koncepci ošetrovatelství nejširšímu okruhu zdravotnických pracovníků, vydalo autorkou PhDr. Karlou Pochylovou praktickou příručku pro sestry, České Ošetrovatelství 1 (40).

1.5 Vysokoškolské studium sester

Otevření bakalářského studia na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy roku 1992 umožnilo sestřím rozšířit si odborné vzdělání ve svém oboru. Třiletý studijní program Ošetřovatelství probíhá v prezenční i kombinované formě a umožňuje zvýšit si kvalifikaci a získat způsobilost k výkonu zdravotnického povolání bez odborného dohledu. Hlavní náplní studijního oboru všeobecná sestra je teorie a praxe ošetřovatelství. Absolventi získávají vědomosti a dovednosti, které mohou uplatnit v ambulantních a lůžkových zdravotnických zařízeních. Po třech letech je studium ukončeno obhajobou bakalářské práce a státní závěrečnou zkouškou z teorie ošetřovatelství, ošetřovatelství v klinických oborech a z behaviorálních věd. Absolventům se uděluje titul Bakalář (Bc.), uváděný před jménem (41,60).

Ústav teorie a praxe ošetřovatelství 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy vypracoval v roce 1998 projekt magisterského studia. V dalším roce po přijetí nového školského zákona č. 111/ 1998 Sb., o vysokých školách a ve znění doplňujících zákonů č. 210/2000 sb. a zákona č. 362/2003 Sb. bylo studium zahájeno. Magisterský studijní program navazuje na program bakalářský. Studijní program Ošetřovatelství – dvouleté studium v prezenční formě (obor učitelství zdravotnických předmětů pro střední školy) byl zahájen na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy od akademického roku 2002/2003 a ukončen v akademickém roce 2006/2007. V současné době probíhá na této fakultě studijní program Specializace ve zdravotnictví v oboru intenzivní péče. Studium je dvouleté v prezenční formě (35, 41).

V Jihočeském kraji Zdravotně sociální fakulta České Budějovice umožňuje absolventům bakalářského programu v oboru ošetřovatelství pokračovat v magisterském studiu ve vybraných klinických oborech. Od školního roku 2008/2009 je možné tento obor studovat i v kombinované formě. Součástí magisterského oboru jsou povinné moduly: pedagogika a management. Uchazeči o studium si vybírají ze tří povinně volitelných modulů: ošetřovatelská péče ve vnitřním lékařství, ošetřovatelská péče v chirurgii a ošetřovatelská péče v pediatrii. Absolventi získají titul Magistr (Mgr.), uváděný před jménem. Svě vědomosti jsou schopni předávat jako učitelé

ošetřovatelských předmětů, vykonávat řídicí činnost ve zdravotnických zařízeních a jsou připraveni i pro další rozvoj vědecké profesní kariéry – pro doktorandské studium v oboru ošetřovatelství (61).

1.6 Projekt Lemon

Problematika zdravotnického školství je rovněž předmětem zájmu České společnosti sester a České asociace sester, které se podílejí na poradenské činnosti, organizují odborná školení a semináře. O to, aby naše sestry měly dostatek učebního materiálu, textů, učebnic či videoprogramů, se starají i pracovníci různých mezinárodních sesterských organizací a vzdělávacích institucí. Nabízejí jim účast v projektech, jejichž prostřednictvím by se sestry školily a vzdělávaly (35).

Nejznámější projekt toho druhu vznikl v ošetřovatelském oddělení Evropské ústředny Světové zdravotnické organizace (WHO – Lemon – učební texty pro sestry a porodní asistentky). Projekt Lemon byl obsáhlý a shromažďoval základní soubor výukového materiálu zaměřeného na základní a specializovanou ošetřovatelskou péči. V roce 1994 začala pracovat česká národní skupina, v jejímž čele stála hlavní sestra Ministerstva zdravotnictví Jindra Pavlicová, dále doc. PhDr. Marta Staňková, CSc., vedoucí Ústavu teorie praxe a ošetřovatelství 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy, Mgr. Helena Frýdecká, vedoucí katedry zdravotních sester z Institutu pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví Brno a další. Česká republika tak jako první ze států střední a východní Evropy začala od listopadu 1996 vydávat českou verzi jimi zpracovaných učebních textů (35).

Zájem sester byl obrovský, a tak bylo vydáno postupně všech pět dílů jmenovaného projektu.

Lemon 1 byl zaměřen na ošetřovatelství a klinickou ošetřovatelskou praxi.

Lemon 2 obsahuje základy sociologie a návody ke komunikaci s pacientem.

Lemon 3 radí sestřím v řídicích funkcích.

Lemon 4 je doporučen jako učební text pro zdravotnické školy.

Lemon 5 obsahuje metodiku výuky na středních a vyšších zdravotních školách (35).

1.7 Současné modely vzdělávání ve světě

V členských státech Evropské unie se vzdělávání sester poskytuje na těchto školách:

- Odborné ošetrovatelské školy, (3-4 leté studium, studenti se přijímají nejdříve v sedmnácti letech)
- Vyšší ošetrovatelské školy, (poskytují kvalifikaci v pomaturitním, zpravidla tříletém studiu)
- Univerzitní ošetrovatelské školy, (poskytuje kvalifikaci přímo na univerzitě)

Příprava sester k povolání se v různých zemích liší a podle toho rozlišujeme několik modelů vzdělávání.

1. model - kvalifikace na vyšším typu školy. Zde se započítávají neuniverzitní vysoké školy zaměřené na profesní přípravu. Po jejich absolvování může sestra pokračovat v dalším vzdělávání studiem na univerzitě. Tyto školy odpovídají našim vyšším odborným školám.

2. model - univerzitní kvalifikace

Způsobilost k výkonu povolání všeobecná sestra je možné získat pouze univerzitním studiem (bakalářský stupeň, univerzitní studium)

3. model – alternativní kvalifikace

Je kombinací obou předchozích modelů. Sestry získávají kvalifikaci na vyšších ošetrovatelských školách a pokračují-li ještě na univerzitě, je studium započteno a univerzitní příprava je kratší.

4. model – odborná ošetrovatelská škola

Kvalifikační studium trvá 3-4 roky a předpokladem je minimálně 10- 12 let všeobecného vzdělání a věk alespoň sedmnáct let. U tohoto modelu existují dvě varianty.

- a) Pomaturitní studium, po jehož absolvování může sestra pokračovat ve studiu na vysoké škole.
- b) Nemá-li sestra maturitu, musí jí získat na jiné střední škole, pokud chce pokračovat ve studiu na vysoké škole.

Specializační studium zajišťují akreditované instituce. Tento způsob používají naši nejbližší sousedé- Německo, Rakousko a Švýcarsko (39).

Porovnáním různých modelů vzdělávání vyspělých států zjistíme, že nikde ve světě nejsou sestry k povolání připravovány ve věku 15- 19 let, což odůvodňuje správnost reforem školství po přijetí zákona o nelékařských povoláních (39).

1.7.1 Nové kurikulum podle evropské strategie Světové zdravotnické organizace

Kvalifikovaná všeobecná sestra ve své profesi plní roli ošetřovatelky, pomocnice, komunikátora, učitelky, poradkyně, obhájkyne práv pacienta, nositelky změn, vedoucího, manažerky a výzkumnice (20).

Nové kurikulum podle evropské strategie Světové zdravotnické organizace vytváří koncepci vzdělávacího programu pro sestry tak, aby byly schopny plnit své role a funkce, pro které mají kompetence (20).

Zmíněná koncepce obsahuje předměty, výchovně vzdělávací cíle, plány (rozvrh), popis praktických schopností a dovedností učit se a vyučovat jiné, způsoby využívání strategií, hodnocení a metod vyhodnocování výsledků a vzdělávacích cílů.

Dále v minimální míře určuje následující předměty a jejich aplikace do ošetrovatelství.

- Podpora zdraví, výchova ke zdraví a terapeutická edukace pacienta;
- Společenské a behaviorální vědy;
- Biologické vědy;
- Komunikace;
- Profesionální, etické a právní problémy a východiska;
- Práce s informacemi;
- Organizování, řešení, kontrola (audit).

Rada Evropy doporučuje, aby teoretická složka nečinila méně než třetinu a praktická složka ne méně než polovinu celkového programu. Splnění minimálních požadavků stanovených ve směrnici Evropské unie je nezbytným předpokladem pro volný pohyb sester v rámci EU (20).

Minimální doba denního studia musí být tříletý program o 4600 hodinách teorie a praxe. Tato stanovení se řídí vyhláškou 39/2005 Sb. (34).

Plnění koncepce nového kurikula dává předpoklad k uznávání kvalifikace našich sester v ostatních státech ve světě (20).

1.8 Změny dané zákonem č. 96/2004 Sb. o nelékařských zdravotnických povoláních

Ze všech pracovníků ve zdravotnictví tvoří sestry ve většině zemí nejpočetnější skupinu a jen málo profesí prodělalo po roce 1989 takové změny v přípravě na své povolání. Mění se vzdělávání, profesionální, právní, regulační postavení a pro udržení kvality péče se vyžaduje osvojení nových dovedností zejména ve vztahu k sociálním problémům provázejícím nemoc a zdraví ošetřovaných pacientů (42).

Nová koncepce vzdělávání sester a rozvoje českého ošetrovatelství, která je v souladu se strategií Evropské unie a zohledňuje celosvětový trend, je právně podložena a zakotvena v dlouho připravovaném zákoně č. 96/2004 Sb. o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů, dále jen zákoně vydaném dne 4. února 2004 ve Sbírce zákonů v částce 30 (42,43).

První zásadní změnou je úprava získávání způsobilosti zdravotnického pracovníka k výkonu povolání

Zákon obsahuje dva základní pojmy:

- 1) Zdravotničtí pracovníci, způsobilí k výkonu povolání bez odborného dohledu po získání odborné způsobilosti.
- 2) Zdravotničtí pracovníci způsobilí k výkonu povolání pod odborným dohledem nebo přímým vedením.

Všeobecná sestra je zdravotnickým pracovníkem, způsobilým k výkonu zdravotnického povolání bez odborného dohledu po získání odborné způsobilosti (43).

Podmínkou získání této způsobilosti je absolvování nejméně tříletého studia v oboru diplomovaná všeobecná sestra na vyšších zdravotnických školách nebo bakalářského studijního programu pro přípravu všeobecných sester, popřípadě vysokoškolského studia magisterského a doktorandského ošetrovatelského směru (43).

Všeobecná sestra, která získala odbornou způsobilost absolvováním studijního oboru všeobecná sestra na střední zdravotnické škole, pokud bylo studium prvního ročníku zahájeno nejpozději ve školním roce 2003/2004, studijního oboru zdravotní sestra, dětská sestra, sestra pro psychiatrii, sestra pro intenzivní péči, ženská sestra nebo porodní asistentka na střední zdravotnické škole, pokud bylo studium prvního ročníku zahájeno nejpozději ve školním roce 1996/1997, nebo tříletého studia v oboru diplomovaná porodní asistentka na vyšších zdravotnických školách, pokud bylo

studium prvního ročníku zahájeno nejpozději ve školním roce 2003/2004, může vykonávat své povolání bez odborného dohledu až po třech letech povolání všeobecné sestry (43).

Tato povinnost se nevztahuje na všeobecné sestry, které po získané odborné způsobilosti absolvovaly vysokoškolské studium ošetrovatelského zaměření. Pokud způsobilost k výkonu všeobecné sestry získal muž, je oprávněn používat označení odbornosti všeobecný ošetrovatel (44).

Absolventi střední zdravotnické školy v oboru zdravotnický asistent nebo absolventi akreditovaného kvalifikačního kurzu zdravotnický asistent po získání úplného středního odborného vzdělání a způsobilosti k výkonu povolání ošetrovatele §36 vykonávají ošetrovatelskou péči pod odborným dohledem všeobecné sestry (43).

Zákon nově a podrobněji specifikuje celoživotní vzdělávání podle § 53. Další část zákona v § 66-68 ukládá povinnost zdravotnickým pracovníkům získat pro výkon povolání bez odborného dohledu osvědčení. Osvědčení podle tohoto zákona je registrace zdravotnických pracovníků. Zákon určuje podmínky pro získání osvědčení, stanoví délku registračního období na šest let a získání minimálně 40 kreditních bodů (44).

Zdravotničtí pracovníci se během aktivního výkonu ošetrovatelské profese zapisují do Registru zdravotních pracovníků způsobilých k výkonu povolání bez odborného dohledu. Zápis v Registru motivuje sestry k dalšímu a celoživotnímu vzdělávání, usnadní jejich profesní uplatnění v rámci Evropské unie. Podle § 65 získávají registrovaní pracovníci „Průkaz odbornosti“, který slouží k průběžnému zaznamenávání druhu a délky získaného vzdělání a vykonávaných činností při výkonu povolání, vykonaných zkoušek a celoživotního vzdělávání (45, 43).

1.8.1 Akreditace a akreditované zařízení

Vzdělávací programy pro zdravotní pracovníky uskutečňuje podle § 45 akreditované zařízení. Akreditace se uděluje pro:

- a) Obor specializačního vzdělávání;
- b) Certifikovaný kurz;
- c) Akreditovaný kvalifikační kurz.

Akreditovaným zařízením je zdravotnické zařízení, jiná právnická nebo fyzická osoba, kterým ministerstvo zdravotnictví udělilo akreditaci (43).

Nejznámějším akreditovaným zařízením je Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně (dále NCO NZO). Po uvedení zákona č. 96/2004 Sb. v platnost NCO NZO vytvořilo webové stránky s aktuálními informacemi. Ve všech kurzech pořádaných Národním centrem byla tato problematika zařazena na program jednotlivých vzdělávacích akcí, katedra managementu pořádala odborné konference pro nelékařské zdravotnické pracovníky s výkladem citovaného zákona a platných vyhlášek (46).

Změny v obsahovém zaměření činnosti bývalého Institutu pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví nastaly 19. 3. 2003 podpisem zřizovací listiny. V NCO NZO byl vytvořen samostatný referát pro vědu a výzkum, který se zabývá nejen metodickým vedením pedagogických pracovníků, koordinuje vědeckovýzkumné práce, v rámci pedagogického úseku, ale i s externími pracovišti – zejména vysokými školami, orientovanými na vzdělávání pracovníků ošetrovatelství. Vedení NCO NZO oceňuje velmi dobrou spolupráci na tomto úseku s Jihočeskou universitou v Českých Budějovicích. V souvislosti s aplikací zákona o nelékařských povoláních v Národním centru byl vypracován modulový systém specializačního vzdělávání téměř pro všechna nelékařská povolání. Dále byla zahájena činnost odboru regulace nelékařských povolání, jehož součástí je i Národní registr. Zpracovává podklady pro ministerstvo zdravotnictví, které potom na jejich základě vydává doklady o rozhodnutí, jako

například Osvědčení o výkonu zdravotnického povolání bez odborného dohledu. Pracovníci Národního centra se účastní projektu PHARE – „Vzájemné uznávání odborných kvalifikací v oblasti zdravotnictví“(47, 48).

Probíhající proces transformace Národního centra vytváří jedinečnou odbornou instituci pro celoživotní vzdělávání a regulaci nelékařských zdravotnických povolání. Stalo se z něj vysoce odborné a kvalitní poradenské pracoviště pro tvorbu dalších koncepcí a nových metodik. Jsou zde konány konzultace k problematice a rozvoji celoživotního vzdělávání (49).

Závěrem lze říci, že v průběhu transformace českého zdravotnictví pomáhalo Ministerstvo zdravotnictví České republiky účinně prosazovat nové směry v rozvoji ošetrovatelství a při náročné realizaci zákona č. 96/ 2004 Sb. (49).

1.8.2 Vzdělávací aktivity v systému celoživotního vzdělávání podle vyhlášky č. 423/2004 Sb.

Motto:

„Nasypete-li si obsah peněženky do hlavy, nikdo vám ho již nevezme. Investice do vzdělání se vždy zúročí nejlépe.“ (str. 110,50).

Podle statistik je celoživotní vzdělávání v České republice využíváno méně než v jiných zemích EU. Přitom je zřejmé, že vzdělanost je nezbytným předpokladem k udržení praktické dovednosti a přehledu o nejnovějším vývoji vědy (50).

V zákoně č. 96/2004 Sb. je poprvé v našem státě jasně definován pojem celoživotního vzdělávání a vyjmenovány aktivity, které jsou za vzdělávání považovány (50).

Podrobné podmínky byly následně upraveny vyhláškou č. 423/2004 Sb. ve znění vyhlášky č. 381/ 2008 Sb. ze dne 19.8 2008, kterou je stanoven kreditní systém pro vydání osvědčení k výkonu zdravotnického povolání bez přímého vedení nebo odborného dohledu zdravotnických pracovníků (51).

Formy celoživotního vzdělávání a jejich ohodnocení počtem kreditů:

- a) Studium navazujících vysokoškolských studijních programů (akreditovaný doktorský, magisterský nebo bakalářský studijní obor), vzdělávání na vyšší odborné škole, pomaturitní specializační studium a dlouhodobé tematické kurzy. Ohodnocení - 25 kreditů za každý semestr nebo šest měsíců studia.
- b) Za účast na inovačním kurzu nebo školící akci náleží 3 kredity za každý započatý den.
- c) Za účast na semináři náleží 1 kredit, nejvýše však 10 kreditů za registrační období.
- d) Za účast na odborné stáži náleží 3 kredity za každý započatý den, nejvýše 15 kreditů za jednu stáž (51).

Z dalších aktivit se pro celoživotní vzdělávání započítává účast na kongresech, publikační, pedagogická, vědecko - výzkumná činnost a vypracování aktivit (51).

Kredity za absolvování specializačního vzdělávání, jeho jednotlivých modulů a certifikovaných kurzů jsou stanoveny individuálně v rámci akreditace těchto programů ministerstvem zdravotnictví. Kredity za ostatní typy celoživotního vzdělávání stanoví ministerstvo zdravotnictví výše uvedenou vyhláškou (46).

Pořadatelé vzdělávacích akcí mají podle § 54 odstavec 5 zákona č. 96/2004 Sb. povinnost provést záznam o účasti na jednotlivých formách celoživotního vzdělání do průkazu odbornosti (46).

Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně v souladu se zákonem č. 96/2004 Sb., nařízením vlády č. 463/2004 Sb., kterým se stanoví obory specializačního vzdělávání a označení odbornosti zdravotnických pracovníků se specializovanou způsobilostí a vyhláškou 424/2004 Sb., kterou se stanoví činnosti zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků, vypracovalo rámcové vzdělávací programy, které jsou koncipovány modulárním způsobem. Moduly

v rámci specializačního vzdělávání jsou rozděleny na povinné (modul základní a moduly odborné), doporučené (moduly speciální) a povinně volitelné (výběrové moduly speciální). Po absolvování všech modulů a získání potřebných kreditů se studující přihlásí ke specializační zkoušce (48,59).

Národní centrum v Brně má kromě vzdělávací role také úlohu koordinační. Zpracovává centrální tematický plán školicích akcí všech akreditovaných pracovišť. V případě zájmu o moduly nebo specializace, na které nebude nikdo akreditován, zajišťuje realizaci požadavků právě NCO NZO Brno (48).

Významnou úlohu pro postavení sester a jejich vzdělávání má jejich profesní organizace Česká asociace sester (ČAS). Vznikla v roce 1991 a v únoru roku 2000 se sloučila s Českou společností sester (ČSS) pod společným názvem ČAS (52, 53).

Dne 15. února 2007 byla prezidentkou ČAS zvolena Mgr. Dana Jurásková, MBA která předtím pracovala jako vědecká sekretářka a několik let jako tisková mluvčí organizace. Cílem České asociace je podle slov prezidentky trvalé zlepšování kvality ošetrovatelské péče. Důraz je kladen také na spolupráci s ministerstvem zdravotnictví, která je nutná při přípravě legislativních norem a podpoře vzdělávání sester (52,53).

Česká asociace sester připravuje projekty společné pro všechny obory a dává prostor pro rozšíření etických a filozofických názorů v prostředí zdravotnictví a sociální péče (53).

2. Cíle práce a výzkumné otázky

2.1 Cíle práce

Cíl 1:

Zmapovat vývoj ošetrovatelského vzdělávání v Jihočeském kraji v jednotlivých obdobích.

Cíl 2:

Zmapovat existenci zdravotnických škol v Jihočeském kraji

Cíl 3:

Zjistit náplň vzdělávacích programů v těchto institucích a srovnat sylaby s dnešními programy.

2.2 Výzkumné otázky

Jak probíhal vývoj vzdělávání sester v jednotlivých obdobích v Jihočeském kraji?

Jaké instituce poskytovaly vzdělávání sestřím v Jihočeském kraji?

Jakým směrem se vyvíjely programy zdravotnických škol?

3. Metodika

3.1 Použité metody

K naplnění cílů bakalářské práce byl zvolen kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkumné šetření bylo realizováno sekundární analýzou dat a hloubkovými rozhovory. Data byla získávána z odborných pramenů, z archivů a zdravotnických škol. Výzkumné šetření bylo realizováno od srpna 2008 do března 2009.

3.2 Charakteristika souboru

3.2.1 Seznam škol

Střední zdravotnická a Vyšší zdravotnická škola České Budějovice

Střední zdravotnická škola Písek

Střední zdravotnická škola Tábor

Střední zdravotnická škola Jindřichův Hradec

Střední zdravotnická škola Český Krumlov

Zdravotně sociální škola Strakonice

Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

3.2.2 Seznam archivů

Státní okresní archiv České Budějovice

Státní okresní archiv Strakonice

Státní okresní archiv Tábor

Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů – archiv Brno

3.2.3 Rozhovory

Rozhovory byly provedeny od ledna do února 2009. Celkově byly provedeny čtyři rozhovory se sestrami, které absolvovaly studium v padesátých a šedesátých letech

minulého století. Během rozhovoru bylo každé z nich položeno několik otázek. Na začátku rozhovoru jsem každé z nich položila několik otázek. Otázky byly zaměřeny na:

- motivace výběru studia;
- náročnost studia;
- nástup do praxe;
- průběh výkonu profese;
- hodnocení současného systému vzdělávání.

4. Výsledky

4.1 Zdravotnické školy v Jihočeském kraji

4.1.1 Historie Střední zdravotnické školy a Vyšší odborné školy České Budějovice

Myšlenka na zřízení zdravotnické školy na Jihu Čech vznikla za II. světové války. V různých městech na československém území existovaly nástavbové typy škol pro absolventy odborných škol středoškolské úrovně s maturitou. Jižní Čechy takovou školu neměly, potřeba kvalifikovaných odborných sil však byla značná. Sociální instituce zaměstnávaly většinou síly bez odborné přípravy a dobrovolné pracovníky (7).

První krok k řešení nedostatku sester byl učiněn otevřením ošetrovatelské školy při Všeobecné veřejné nemocnici v Českých Budějovicích dne 27. 11. 1945. Prvních 28 absolventek obdrželo diplom dne 28. června 1947 a studium ukončily slavnostně ve velké zasedací síni radnice v Českých Budějovicích, za účasti tehdejšího ministra zdravotnictví, pátera Josefa Plojgara a samosprávních činitelů (9).

První dvouletá vyšší škola pro vzdělávání sociálně zdravotního personálu byla zřízena výnosem Ministerstva školství a osvěty ze dne 25. 7. 1945, č. j. A - 57 - 399/1945 v Českých Budějovicích. Příjímací zkoušky se konaly dne 25. 7. 1946, bylo přijato 22 posluchaček a první ročník byl otevřen 1. září 1946. Historie českobudějovické střední zdravotnické školy a vyšší odborné školy zdravotnické sahá až do roku 1865, založením první samostatné školy s vyučovacím jazykem českým. V roce 1887 zahájila vyučování Škola pro vyšší vzdělání ženské a po roce 1903 bylo založeno České dívčí lyceum. Do vlastní budovy se Odborná škola pro ženská povolání přestěhovala roku 1910. V roce 1937, v době oslav 50. výročí založení Veřejné odborné školy pro ženská povolání, bylo vzpomenuáno zakladatelů školy, manželů Zátkových. V roce 1944 poslala škola několik svých absolventek do Masarykovy školy sociální v Praze, kde byly mimořádně přijaty a úspěšně si vedly při studiu vedle středoškolských studentek. Tato skutečnost značně posílila myšlenku zřízení sociálně zdravotní školy pro jihočeské dívky s perspektivou zajímavého a potřebného povolání (7).

České Budějovice vyhovovaly podmínce zřizovat sociálně zdravotní školy v místech velkých oblastních nemocnic. Podle připravovaného školského zákona to měly být čtyřleté samostatné odborné školy III. stupně pro mládež od 15 let. Na žádost ředitelství školy povolilo Ministerstvo školství a osvěty výnosem ze dne 6. srpna 1946, č. A – 182 – 024 – IV/46 otevření pokusného ročníku čtyřleté školy sociálně zdravotní. V Českých Budějovicích tak byly od 2. září 1946 otevřeny oba typy, dvouletý i čtyřletý, začleněné do Odborné školy pro ženská povolání. Samostatnou administrativu získala škola 1. ledna 1947 na základě výnosu ministerstva školství ze dne 27. 11. 1946, č. j. t – 251 -387/46 - IV a/2 a byla oddělena od odborných škol pro ženská povolání. Škole byla předána budova Odborné školy pro ženská povolání v Husově ulici a Místní národní výbor v Českých Budějovicích se zavázal poskytnout prostředky na potřebné stavební úpravy (7).

Prvních 21 studentek dvouleté vyšší školy pro vzdělávání sociálně zdravotních pracovníků složilo závěrečnou zkoušku v roce 1948. Po roce 1948 se otevřelo studium čtyřleté a absolventky končily studium také maturitní zkouškou. Po společných dvou letech si žákyně volily z následujících oborů: ošetrovatelka, dětská sestra, zdravotní pracovníce, porodní asistentka, zdravotní laborant, zubní laborant a pracovníce v oboru výživy (7).

V roce 1949 přešla škola z působnosti Ministerstva školství, věd a umění pod obor školství Krajského národního výboru v Českých Budějovicích. V roce 1950 z důvodu nedostatku zdravotnických pracovníků byla snížena délka studia na tři roky. Odborná praxe začala přecházet na jednotlivá oddělení nemocnic a studentky byly již oblečeny do uniforem, jejichž součástí byly šaty, tmavomodré kabáty s kapucí doplněné čepcem a černé punčochy. V roce 1951 škola dostala název: „Zdravotnická škola České Budějovice“ a v roce 1953 byla převedena pod působnost Ministerstva zdravotnictví. Školním rokem 1955/56 byla opět délka studia prodloužena na čtyři roky a praktické maturitní zkoušky se konaly od té doby v nemocnici (7).

K přechodu pod působnost Krajského ústavu národního zdraví došlo v roce 1959 a v roce 1961 byl název školy změněn na Střední zdravotnickou školu České Budějovice. Po roce 1989 začaly do zdravotnického školství pronikat zahraniční zkušenosti. V Českých Budějovicích byla otevřena v roce 1995 Vyšší zdravotnická škola (7).

Na Vyšší zdravotnické škole v Českých Budějovicích vzniká v roce 1995 obor diplomovaný fyzioterapeut, v roce 1997 diplomovaná dětská sestra (do roku 2000) a diplomovaná všeobecná sestra. Po tříletém období přednášek a zkoušek je vyšší studium zakončeno odbornou zkouškou – absolutoriem. V roce 1996 dostává škola název – Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola České Budějovice a jejím zřizovatelem se stává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (7,8).

K další změně došlo po vzniku nových územně správních celků v roce 2001. Škola spadá do působnosti Jihočeského kraje v Českých Budějovicích. Nový školský zákon si vyžádal změnu názvu školy na Vyšší odbornou školu zdravotnickou (8).

Tabulka 2 : Přehled změn názvu školy od roku 1946 – dosud:

Škola sociálně zdravotní	1946 - 1951
Zdravotní škola	1951 - 1961
Střední zdravotnická škola	1961 - 1996
Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola	1996 - 2005
Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická	2006 - dosud

(8, str. 28)

Tabulka 3: Přehled oborů vyučovaných na škole od roku 1946:

Asistent hygienické služby	1965 - 1968
Asistent zubního technika	2005 - dosud
Diplomovaná dětská sestra	1997 - 2006
Dětská sestra	1950 - 1997
Diplomovaná všeobecná sestra	1997 - dosud
Diplomovaný fyzioterapeut	1995 - 2006
Farmaceutický laborant	1963 -1964 /1972 - 1980
Fyzioterapeut	1993 - 1996
Laborant veterin. nemocnice	1957 - 1961
Laboratorní asistent	2006 - dosud
Lékařenský laborant	1956 - 1957
Ošetřovatelka	1946 - 1952 / 1970 - 1976
Pěstounka	1973 - 1975
Porodní asistentka	1946 - 1964 / 1992 -1996
Rehabilitační pracovník	1986 - 1995
RTG laborant	1955 - 1956
Sanitární pracovnice	1961 - 1963
Všeobecná sestra	1992 – 2007
Zdravotní laborant	1950 - dosud
Zdravotní sestra	1949 - 1995
Zdravotnická pracovnice	1946 - 1952
Zdravotnické lyceum	2005 - dosud
Zdravotnický asistent	2004 - dosud

(8,29)

Škola kromě své hlavní činnosti zajišťuje různé odborné kurzy, školení, akreditované vzdělávací akce a lektorskou činnost. Spolupracuje od prosince 2005 se Zdravotně sociální fakultou JU a poskytuje jí v rámci uzavřené dohody chemické laboratoře a odborné učebny pro výuku oborů bakalářských studijních programů zdravotní laborant a fyzioterapeut. V listopadu a prosinci pořádá škola v rámci akce „Vzdělání a řemesla“ dny otevřených dveří pro žáky ZŠ a jejich rodiče. Dále podporuje charitativní, podpůrné, společenské a sportovní akce v celém kraji. Žáci navštěvují základní školy a pořádají kurzy první pomoci. O profesní růst svého odborného pedagogického sboru se škola stará účastí na konferencích a ošetřovatelských dnech pořádaných nemocnicí a Zdravotně sociální fakultou v Českých Budějovicích a sama také organizuje vlastní školení a semináře (8).

Fotografie č. 1: Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická České Budějovice (7)

4.1.2 Střední zdravotnická škola Písek

Město Písek má bohatou kulturní a školskou tradici. Kromě škol se zaměřením na všeobecné vzdělávání jsou zde i školy odborné, k nim patří také zdravotnická škola (14).

V roce 1860 vznikla v Písku škola pro ženská povolání, na jejíž tradici navázala nynější zdravotnická škola. Její učitelé A. Heyduk a J. Pažout tehdy vypracovali pro své žákyně učebnice: *Nauka o člověku*, *Lidská duše* a *Slovanské bájesloví*. Budova školy byla postavena na levém břehu řeky Otavy blízko Kamenného mostu, u městského chudobince. V roce 1906 byla založena odborná škola pro dívčí povolání, která absolventkám poskytovala vyšší vzdělání. Její ředitel Karel Kálal, jenž vedl školu do roku 1914, byl přesvědčen, že vzdělaná žena velmi prospěje nejen rodině, ale uplatní se i ve veřejném životě a stane se tak oporou pro vzdělání celého národa. Absolventky

této školy byly vychovávány pro roli hospodyně a matky, ale mohly se specializovat na ošetřovatelky nemocných, kojenců a společnice k dětem (14).

Po 2. světové válce výchovu zdravotnického personálu zajišťovala v Písku Veřejná odborná škola pro ženská povolání. Čtyři třídy ve dvou ročnících navštěvovalo tehdy 111 žákyň (14).

Na počátku 50. let, na základě školského zákona z roku 1948, vznikla Vyšší zdravotnická škola v Písku se čtyřletým studijním programem. Byly otevřeny dva obory, a to zdravotní sestra a dětská sestra. V roce 1952 dostala název Střední zdravotnická škola a byly změněny i učební plány. Praktický výcvik byl vyučován v nemocnici. Odborné předměty vyučovaly nejen instruktorky ze školy, ale i sestry a lékaři písecké nemocnice (14).

Kromě středních zdravotnických pracovníků byly vychovávány i ošetřovatelky v tři a půl letém učebním oboru a pak ve dvouletém oboru ošetřovatel – ošetřovatelka (14).

Po roce 1992 se obor zdravotní sestra transformoval na obor všeobecná sestra. K největší změně došlo v roce 2003. Obor všeobecná sestra je vyučován pouze na vyšších zdravotnických školách nebo na vysokých školách a na středním stupni byl nahrazen oborem zdravotnický asistent (14).

V současné době jsou ve škole otevřeny dva obory: zdravotnický asistent v denní i dálkové formě a zdravotnické lyceum.

Obor zdravotnický asistent je čtyřleté studium, ukončené maturitní zkouškou. Odborné vzdělávání poskytuje žákům základní odborné vědomosti, zaměřené na zvládnutí ošetřovatelských výkonů a postupů. Nedílnou součástí odborného vzdělávání jsou cvičení a praktická výuka ve zdravotnických zařízeních. Studenti získávají, nejen potřebné odborné vědomosti, dovednosti a návyky, ale i širší všeobecné vzdělání. Absolventi budou dobře připraveni jak na pracovní proces ve zdravotních a

sociálních zařízeních, tak i na studium na vysokých nebo vyšších odborných školách (14).

Zdravotnické lyceum je čtyřleté denní studium, ukončené maturitní zkouškou. Studium je založené na všeobecně - vzdělávacím základu s rozšířenou výukou přírodovědných předmětů: biologie, chemie a fyziky. Součástí studia jsou i předměty, které souvisejí se zdravotnickými obory. Studenti jsou tak připravováni pro studium všech oborů na lékařských a zdravotně – sociálních fakultách, vyšších zdravotnických školách, dále fakultách připravujících učitele zdravotnických předmětů nebo sociální pracovníky (14).

Tabulka 4 : Studijní obory podle Klasifikace kmenových oborů vzdělání

Studijní obor	Typ studia	Vstupní požadavky	Charakteristika studia	Učební plán
53-41-M/007 Zdravotnický asistent	studium denní	absolventi ZŠ	Střední odborná škola odborná škola	zdravotnický asistent
53-41-M/007 Zdravotnický asistent	studium dálkové 5 let	absolventi ZŠ	úplné střední, Střední odborná škola, gymnaziální	zdravotnický asistent
78-42-M/005 Zdravotnické lyceum	studium denní 4 roky	absolventi ZŠ	úplné střední, Střední odborná škola, gymnaziální	zdravotnické lyceum

(23)

Střední zdravotnická škola v Písku zajišťuje od roku 2006 v budově školy vysokoškolské vzdělání v oboru všeobecná sestra ve spolupráci se Zdravotně sociální fakultou Jihočeské univerzity České Budějovice (26).

Škola má již několik let velmi bohatou spolupráci se zdravotnickou školou v bavorském Freyungu. Studenti 4. ročníků navštěvují týdenní praxi v nemocnici ve Freyungu, Regensburgu a v Pasově. Tato spolupráce má velký význam pro zdokonalení se v jazyce, studenti poznávají nová nemocniční prostředí, komunikaci s nemocnými, vybavení škol a nemocničních zařízení v Spolkové republice německé (23).

Za dobu své téměř 60 leté existence vychovala písecká škola stovky zdravotních sester, dětských sester a ošetřovatelek (14).

Absolventkou této školy v letech 1959- 1963 je i J. Š., která vypráví o velké osobnosti, instruktorce praktického výcviku Barboře Petrášové. Při vyučování vedla své žákyně k zodpovědné práci, byla k nim náročná, ale spravedlivá. Již tenkrát prosazovala, že úkolem zdravotnického školství je vysoká odborná úroveň absolventek, na které čekají v praxi náročné úkoly. Jejím oblíbeným rčením bylo: „ **Já jsem sestra a kdo je víc?**“(25). Vychovávala tak odborníky pracující s přesvědčením, že péče o nemocné je jejich poslání.

Fotografie č. 2: Střední zdravotnická škola Písek (23)

4.1.3 *Střední zdravotnická škola Tábor*

Počátek zdravotnického školství v Táboře se datuje do roku 1907, kdy vznikla Městská odborná škola pro ženská povolání. Škola však neměla vlastní budovu a její třicetiletý vývoj se vyznačoval změnami názvu i forem studia. Obrat nastal v roce 1937 rozhodnutím městské rady o výstavbě nové budovy. Budova byla slavnostně otevřena 12. března 1939 a hned následující den 13. března 1939 bylo zahájeno vyučování v následujících oborech:

- Dvouletá ženská odborná škola;
- Živnostenská pracovna šití šatů;
- Pětiměsíční škola kuchařská;
- Kurzy lidové;
- Kurzy speciální (16).

O tom, jaký význam mělo otevření školy pro vzdělávání dívek ve vlastní budově pro město Tábor a celý region, svědčí článek *Táborská odborná škola pro ženská povolání do nového domova* v 10. čísle novin *Tábor* ze dne 10. března 1939: „**Po 32 letech svého trvání dostává se táborské odborné ženské školství do vlastního domova, jež v monumentální a moderně zařízené budově slavnostně otevře v neděli dne 12. března tohoto roku. Jako každý čin a každý ukončený projekt jest uzavřením kapitoly jedné a současně zahájením nové, takže i datum 12. března ukončuje v odborném ženském školství našeho města kapitolu začátků a průbojně práce a na prahu druhé republiky zahajuje novou etapu činnosti. Na významný tento den hledíme v Táboře s pocitem naprosto jiným, než by se hledělo v jiném městě. Dějiny našeho města nás totiž poučují o tom, že to byl Tábor, v němž před 500 lety zahájeni byli emancipace české ženy, pokud ovšem smím užít tohoto výrazu pro správné vyjádření tehdejších poměrů.**

Stačí však poukázat na historický ověřený fakt, že to byl Tábor v prvních letech svého trvání, který popřál všeobecného vzdělání nejen hochům, nýbrž i

dívčám a že právě v důsledku těchto snah mohlo o 30 let později dojít k známému výroku papežského legáta o kulturní vyspělosti táborské ženy.

Byl to tedy hlas a příkaz tradice, který před 32 roky uvedl v našem městě ve skutek řádné organizované školství ženské.“ (17, s. 1).

V době 2. světové války vývoj stagnoval, vzhledem k tomu, že budova sloužila válečným účelům a tak vyučování bylo opět plně obnoveno až ve školním roce 1945 – 1946. Ve školním roce 1948 – 1949 byl nově zaveden obor sociálně zdravotní a v letech 1949 – 50 došlo ke změně názvu školy na Vyšší školu sociálně zdravotní, ve které se vyučovaly obory:

- Vyšší sociální škola;
- Ošetrovatelská škola (ukončena diplomovou zkouškou);
- Vyšší škola výživy;
- Odborná škola pro ženská povolání (15,16).

V letech 1949 – 1956 bylo zavedeno vyšší tříleté studium v oborech diplomovaná zdravotní sestra, diplomovaná dietní sestra a diplomovaná dětská sestra. Od roku 1956 se název mění na Zdravotnickou školu a školu výživy, později jen Zdravotnickou školu (15,16).

V roce 1961 byl zaveden název Střední zdravotnická škola, který platí dosud. Vyučovalo se ve čtyřletém studiu, zakončeném maturitní zkouškou v oborech zdravotní sestra a dětská sestra. K tomu přibylo v letech 1963 – 1967 večerní studium oboru dětská sestra. Dvouletý obor ošetrovatelka, ukončený závěrečnou zkouškou, probíhal v letech 1970 – 1982 (15).

V roce 1989 bylo zavedeno dálkové studium při zaměstnání – obor zdravotní sestra – ukončené maturitní zkouškou. Existovalo buď dvouleté pomaturitní, nebo čtyřleté.

Rok 1993 zaznamenal další vývoj a byly otevřeny následující obory:

- Všeobecná sestra (čtyřleté studium s maturitou);
- Ošetřovatelka (dvouleté studium se závěrečnou zkouškou);
- Všeobecná sestra (dvouleté pomaturitní kvalifikační studium ukončené maturitou).

Obor sanitář byl zahájen v kurzu roku 1994. Obor ošetřovatelka ve formě večerního studia při zaměstnání byl zřízen v roce 1996 – 1997 (15).

V roce 1998 bylo zrušeno pomaturitní studium. V období let 1998 – 2004 se na škole vyučovalo v denní, dálkové, či večerní formě v oborech všeobecná sestra a ošetřovatelka. Další změny přinesl zákon o nelékařských povoláních a tak od roku 2004 bylo možné studovat:

Ve formě denního studia:

- Zdravotnický asistent (čtyřleté studium zakončené maturitní zkouškou);
- Ošetřovatelka (tříleté studium ukončené závěrečnou zkouškou).

Ve formě dálkového studia:

- Zdravotnický asistent (pětileté studium ukončené maturitní zkouškou)

Kurz:

- Všeobecný sanitář, sanitárka (120 hodin)

V roce 2008 probíhá pouze studium v oboru zdravotnický asistent (čtyřleté studium zakončené maturitní zkouškou) ve formě denního i dálkového studia (15).

Střední zdravotnická škola v Táboře zajišťuje nad rámec výuky dobrovolné aktivity, které jsou uplatňovány u jednotlivců, hlavně seniorů v domácnostech, zúčastňuje se i při akcích, jako jsou mikulášské a vánoční besídky nebo soutěže pro děti

z dětského oddělení nemocnice. Škola spolupracuje s Farní charitou Tábor, která dobrovolníky eviduje a pomáhá vybírat vhodné klienty. Informace o aktivitách a dobrovolnictví se prezentuje formou nástěnky s fotografiemi a besedami se zájemci z řad 1. ročníku. Tato dobrovolná činnost přináší studentům pocit uspokojení a seberealizace, navázání nových přátelských vztahů, nové zážitky, posun v životních hodnotách a získání nových dovedností a zručností. Dobrovolnictví v komunitní péči škola provádí od roku 1982 a od září každého školního roku zapojuje nové zájemce o tuto prospěšnou činnost (18).

Fotografie č. 3: Střední zdravotnická škola Tábor (15)

4.1.4 Střední zdravotnická škola Jindřichův Hradec

V Jindřichově Hradci existovala vyšší zdravotnická škola již v letech 1949 – 1957. Vznik střední zdravotnické školy se datuje až 1.9 1988. Škola byla obnovena po více než 30 letech na základě nedostatku středního zdravotnického personálu. Budova bývalého Domu politické výchovy, umístěná v centru města, byla modernizována a vybavena potřebným zařízením pro kvalitní výuku nových sester (22).

Od 1.10 2001 je zřizovatelem školy Krajský úřad v Českých Budějovicích, před ním se od jejího vzniku vystřídali čtyři zřizovatelé:

- 1. 9. 1988 - 31. 12. 1990 Krajský úřad národního zdraví
- 1. 1. 1991 - 30. 6. 1991 Okresní úřad
- 1. 7. 1991 - 31. 10. 1996 Ministerstvo zdravotnictví
- 1. 11. 1996 - 30. 9. 2001 Ministerstvo školství

Střední zdravotnická škola poskytovala vzdělávání v oboru zdravotní sestra, všeobecná sestra a v současné době studují studenti obor zdravotnický asistent a obor sociální péče (22).

- Zdravotnický asistent: (53-41-M/007)

Cílem čtyřletého denního studia je výchova asistentů pro státní i soukromá zdravotnická zařízení, pro ústavy sociální péče a domácí ošetrovatelskou péči.

- Sociální péče – pečovatelská činnost: (75-41-M/003)

Obor schválený Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy připravuje ve čtyřletém denním studiu pracovníky sociální péče v různých typech sociálních zařízení.

Škola na svých internetových stránkách uvádí, že o studium projevují zájem i chlapci a mnoho studentů přichází i z okolních regionů jižních Čech (22).

Studentky a studenti 3. a 4. ročníků se účastní praktického vyučování předmětu „Ošetřování nemocných“ v Okresní nemocnici v Jindřichově Hradci. Škola spoluprací s nemocnicí hodnotí jako velmi dobrou a studentům je umožněna praxe na všech pracovištích pod vedením sester. S prací na specializovaných pracovištích se seznamují v rámci exkurzí (22).

Bohatá je také mimoškolní aktivní činnost studentů školy. Činnost mládeže Českého červeného kříže při střední zdravotnické škole a spolupráce s Klubem aktivního stáří jsou velkým přínosem pro jeho členy. Studenti 2. a 3. ročníku pravidelně zajišťují plavání dětí fyzicky a mentálně postižených. Někteří studenti působí jako „Zdravotník Českého červeného kříže – Junior“ na školních akcích, soutěžích nebo jako dobrovolní zdravotníci ve službách při doprovodu dospělých (22).

Z dalších aktivit studentů je možné uvést účast na akcích:

- Bílá pastelka (symbol neviditelného světla nevidomých i bílé slepecké hole)
- Červená stužka (Světový den boje proti AIDS)
- Srdíčkový den (veřejná celorepubliková sbírka na přístroje pro dětská oddělení)
- Nekuřácký den

Ve spolupráci s ministerstvem školství provádějí osvětovou práci s dětmi na různá témata, například informace o lidském těle, zdravá výživa, péče o chrup, prevence úrazů a poskytování první pomoci (22).

Fotografie č. 4: Střední zdravotnická škola Jindřichův Hradec (22)

4.1.5 Historie Střední odborné školy zdravotnické Český Krumlov

V českokrumlovském regionu vznikla střední zdravotnická škola v roce 1991. Naplněním optimalizačního programu byla sloučena 1.1 1998 s Integrovanou střední školou Větrní ve Střední zdravotnickou školu a Střední odborné učiliště v Českém Krumlově (21).

Ve spolupráci s nemocnicí v Českém Krumlově probíhá praktická výuka zdravotnických oborů na jednotlivých odděleních této nemocnice (21).

V současné době se na škole vyučuje obor zdravotnický asistent. Absolventi mají uplatnění v ošetrovatelské péči v oblasti prevence a léčby dětí, dorostu a dospělých. Obor sociální péče - sociální činnost pro etnické skupiny je denní čtyřleté studium s maturitou. V tomto oboru je kromě základních předmětů vyučován romský jazyk, základy pedagogiky a rodinná výchova (21).

Fotografie č. 5: Střední zdravotnická škola Český Krumlov (21)

4.1.6 Zdravotně sociální škola Strakonice

Strakonice měli v historii ošetřovatelství jednu zvláštnost. Ve speciálně postavené hale strakonického nádraží byly umístěny sanitní vlaky Maltézských rytířů. Veškeré lékařské vybavení bylo uloženo v paláci strakonického hradu. Po vyhlášení první světové války byl sanitní vlak vypraven na bojiště. Každý vlak obsluhovali dva lékaři a šest ošetřovatelů (13).

Ve Strakonících se po vzniku zdravotního odboru chystala přeměna bývalé rodinné školy na rohu Husovy a dnešní Želivského ulice na zdravotně sociální školu. Zdravotnická škola pak vznikla přeměnou Odborné školy pro ženská povolání – bývalé rodinné školy. Od roku 1951 do roku 1954 byla označena jako Vyšší škola zdravotní. Ve škole se vyučovaly dva obory, jeden pro zdravotní sestry a druhý pro dětské sestry. Při škole byl zřízen žákovský domov, v němž bydlela většina žákyň (11).

V roce 1951 po sjednocení zdravotnictví se škola přestěhovala do lépe vyhovující budovy v ulici Kochana z Prachové a v budově strakonické polikliniky byl v posledním patře zřízen internát. V roce 1960 bylo po změně správního rozdělení státu rozhodnuto Zdravotně sociální školu ve Strakonících zrušit. Snad bylo rozhodnutí odpovědných orgánů vedeno myšlenkou, že České Budějovice a Písek produkují pro danou oblast dostatečný počet sester. Pro strakonickou nemocnici to však byla nepříznivá situace. Lékaři během studia žákyně lépe poznali, ověřili si jejich schopnosti, jejich přístup k nemocným a i jejich lidské vlastnosti. Krajský plánovací odbor však svým rozhodnutím v roce 1960 potvrdil zánik školy (10).

Fotografie č. 6: Zdravotně sociální škola Strakonice (11)

4.2 *Rozhovory*

Do práce byly zařazeny formou rozhovorů názory zkušených sester, které žily, studovaly a posléze pracovaly v období převratných změn v 50-60 let minulého století.

Fotografie č. 7: Zapůjčeno z archivu respondentky Stanislavy Jarošové

4.2.1 *První rozhovor*

Paní Stanislava Jarošová, narozená 1933, bytem České Budějovice, učitelka dětských sester na Střední zdravotnické škole v Českých Budějovicích.

Do sociálně zdravotní školy jsem nastoupila z kvinty dívčího reálného gymnázia Jany Zátkové (lyceum). Vzor jsem měla ve své bývalé vedoucí ze Sokola, která pracovala v dětské poradně a já jí občas navštěvovala. Ve škole jsme se učily čtyři hodiny šití, čtyři hodiny vaření, sociální péče, práva, ze zdravotních předmětů anatomii a biologii. Ve druhém ročníku se změnil název školy na Vyšší zdravotní školu a byly zavedeny tříleté učební obory: zdravotní sestra, dětská sestra, porodní asistentka a zdravotní laborant. Praxi jsme prováděly za asistence řádových sester, „byly jsme rebelantky“, neznaly jsme nedělní evangelium a tak jsme prováděly jen podřadné práce. Školu jsem ukončila v roce 1953. V červenci téhož roku jsem nastoupila v nemocnici

v Českém Krumlově na chirurgické oddělení. I když práce bylo hodně, platové podmínky nebyly nejideálnější, dělaly jsme všechny práce, odborné i neoborné, přesto se práce mi brzy velmi zalíbila. Učily jsme se za provozu od starších sester, od lékařů a nakonec od samotných pacientů.

Po třech letech jsem nastoupila již jako zkušená sestra na operační gynekologii v Českých Budějovicích. Byly tam všechny sestry nové, protože právě propustily poslední řádové sestry. Stal se z nás velmi dobrý kolektiv, pečlivě jsme se staraly o nemocné a pacientky nás chválily. Po roce byla u nás hospitalizována má bývalá třídní učitelka a vybrala si mne jako učitelku do zdravotnické školy.

Nechtělo se mi odejít, ale vrchní sestra mě upozornila, že stejně nezůstanu, protože jsem kádrová rezerva a je třeba vrchní na onkologii, traumatologii, transfúzní stanici, tak jsem se rozhodla. První léto jsem se učila látku jako studentka, abych nemusela nic číst, ale přednášet. Žákyně chodily na praxi od třetího ročníku, v létě byl nejprve měsíc praxe, pak byla polovina v červnu a čtrnáct dní v červenci, časem byla stanovena červnová praxe pro třetí ročník. Učebny, jejich vybavení a také osnovy se za mého působení na škole tolikrát měnily, také praxe žákyň a jejich náplň, že to nemohu všechno popisovat, ale domnívám se, že jsem vychovávala dobré sestry, s mnohými se setkávám na sjezdech, vzpomínají v dobrém na školní léta a většina stále zůstává ve zdravotnictví. Byla jsem jedenáctkrát třídní dětských sester, poslední maturovaly v roce 1996. S těmi jsem odcházela do důchodu, ale i pak jsem občas zaskočila za nemoc nebo mateřskou dovolenou. Za mého působení se na škole vyměnilo šest ředitelů.

Nyní se věnuji péči o staré lidi v rodině, dostala jsem se k té práci přes známé, nejprve přes svaz důchodců, potom jsem pečovala o maminku naší bývalé žákyně, ta po roce zemřela na iktus a ze známosti jsem šla vypomoci do rodiny, kde si vzali tatínka z léčebny dlouhodobě nemocných umřít domů. Jsem tam pět let, pán sice nechodí, ale jinak jen kvete. Střídám se s jednou laborantkou. Také tato práce mi přináší uspokojení, hlavně když vidím spokojenost svého klienta. Nemám odvahu říci, že už tam chodit nebudu, i když sama mám zdravotní obtíže.

Kdybych byla mladá a měla si volit povolání, stala bych se zdravotnicí, ale nevím, zda by se mi líbilo v dnešním zdravotnictví. Domnívám se, že dobrá sestra se dá vyškolit za čtyři roky a těch někdy požadovaných devět a někdy se specializací více, vede k tomu, že nikdo nechce pracovat rukama.

Fotografie č. 8: Zapůjčeno z archivu respondentky Evy Václavíkové

4.2.2 Druhý rozhovor

Paní Václavíková Eva, narozená v roce 1933. Tato sestřičku zavzpomínala na studijní začátky svého zdravotnického povolání. Paní Václavíková, která již tráví zasloužený důchod, o svých zkušenostech vypráví:

Bylo to za války, moji rodiče byli zavřeni za židovský původ, Červený kříž měl malé pravomoce, tak jsem se dala na tenhle speciální obor a podala si přihlášku do Českých Budějovic. Bylo mi doporučeno, abych vstoupila do školy pro ženská povolání a že absolventky těchto škol po osmnáctém roce věku berou na studium

přednostně. Odborná škola pro ženská povolání byla buď dvouletá, nebo tříletá s výučním listem kuchařky a švadleny. Do téhle školy jsem nastoupila a absolvovala jsem v Odborné škole pro Ženská povolání ve Strakonících první ročník v roce 1948/49. Po ukončení prvního ročníku školu zrušili a my jsme měly možnost přestoupit na Vyšší sociálně zdravotní školu dvouletou nebo na školu pro učitelky mateřských škol. Zvolila jsem první možnost na Sociálně zdravotní škole také ve Strakonících. Po absolvování druhého ročníku v roce 1949/50 byla škola opět zrušena, říkalo se tomu uzavřené vzdělání, ale kdo chtěl, mohl nastoupit do zdravotní školy. Ve Strakonících v té době škola ještě nebyla otevřená a tak jsem nastoupila do Vyšší zdravotnické školy v Písku. Absolvovala jsem třetí a čtvrtý ročník v letech 1950/52. Byla jsem vůbec první maturantka na Vyšší zdravotnické škole v Písku. Zkoušky na diplom jsme dělaly před maturitou. Musely jsme udělat diplom, abychom mohly jít k maturitě. Náš ročník zastihla válka v Koreji a na nás byl vyvíjen nátlak k podpisu, abychom v případě potřeby mohly být nasazeny do války. Většina rodičů odmítla podepsat, a pokud jsme chtěly ukončit studium, musely nám rodiče čtvrtý ročník zaplatit. Měly jsme smůlu i v rychlém sledu změn ve zdravotnickém školství, jeden rok nám chyběl a Vyšší zdravotní škola ve Strakonících byla otevřena až v roce 1954. Praktická cvičení jsme během studií prováděly v nemocnici a kolečkem ve všech oborech. Musely jsme chodit upravené, nosily jsme síťku na vlasech, ale nosit náušnice, prstýnky a malovat se, to prostě neexistovalo. Praxe trvala jeden týden v měsíci. O prázdninách jsme měly praxi celý měsíc.

Po maturitě jsem nastoupila do jeslí, neboť v té době chyběly dětské sestry. Později jsem pracovala jako dorostová sestra, krátký čas jsem pracovala na interním oddělení a na rentgenologickém pracovišti v poliklinice ve Strakonících. V roce 1989 jsem musela odejít do plného invalidního důchodu.

Můj názor na současnou situaci ve vzdělávání je takový, že sestry s bakalářským titulem po sedmi letech studia by měly dělat jen odborné práce a pomocné práce jako stlaní postelí a roznášení jídel by měly dělat pomocnice a také dlouhodobé vzdělání by mělo být ohodnoceno finančně.

Č. 621/52 v.šk.

VYŠŠÍ ZDRAVOTNICKÁ ŠKOLA

v *Písku*

DIPLOM

pro zdravotní sestry.

Eva Binnhacová

narozená dne *27. února 1933* v *Brakoněticích*
v kraji *Československém*, národnosti *česká*
státní příslušnost *ČSR*, vykonala dne *26. května 1952*

před zkušební komisí na shora jmenované vyšší zdravotnické škole s úspěchem
závěrečnou zkoušku a prokázala tak odbornou způsobilost
k povolání zdravotní sestry. Její oprávněna užívati názvu

diplomovaná zdravotní sestra.

v *Písku* dne *26. května* 1952.

Předseda zkušební komise:

Marie Kozlíková

Správkyně odboru:

Barbora Pěchásová

Ředitel školy:

Václav Vimmer

Třídni:

Barbora Pěchásová

Státní pedagog. nakladatelství. Všechna práva vyhrazena. 30979-3 52

Zdroj: Zapůjčeno z archivu respondentky Evy Václavíkové

4.2.3 Třetí rozhovor

Paní J. C. ze Strakonic vypráví. Když jsem se ve svých třinácti letech měla rozhodnout, do jaké školy půjdu, vzpomněla jsem si, jak silně na mě zapůsobilo nemocniční prostředí. Před rokem jsem byla navštívit nemocného dědečka. Prostor bylo upravené, čisté, sestřičky příjemné, vyzařovala z nich důstojnost a pak ten jejich bílý naškrobený čepce! Rozhodla jsem se pro zdravotnickou školu a na základě přijímacího řízení jsem byla ke studiu přijata.

Velice ráda si vzpomínám nejen na studijní léta, ale na začátek naší profesní činnosti. Naše třída maturovala na Střední zdravotnické škole v Písku v roce 1963. Tehdy se ještě nastupovalo do zaměstnání na umístěnky. Okresní ústav národního zdraví ve Strakonících požadoval patnáct absolventek a z toho sedm pro nemocnici ve Lnářích. Jednalo se o oddělení interna II. Myslím, že žádná z nás nevěděla, co nás čeká. Byly jsme všechny nadšené a chtěly jsme nastoupit hned prvního července. Ale v nemocnici nám řekli, že můžeme začít pracovat až od poloviny měsíce. Důvodem data nástupu byl odsun řádových sester z pracoviště. Z původního ošetřujícího personálu zbylo jen šest sanitárek a vrchní sestra, která nastoupila na pracoviště měsíc před naším nástupem do zaměstnání. Musím říct, že to byl šok, jak pro pacienty, tak i pro nás. Nemocnice působila ve starém klášteře bez výtahu, bez zřízenců, kteří pomáhají sestřím při fyzicky těžké práci.

Vzpomínám na první den na pracovišti. Byly jsme všechny ubytované na krátkou dobu přímo na oddělení, kde nám připravily jeden pokoj. Druhý den ráno jsme musely všechny nastoupit k vrchní sestře a ta nás seznámila s rozvrhem služeb. Já jsem nastoupila na odpolední směnu. S vrchní sestrou jsme přečetly hlášení, sdělila mi několik informací o chodu oddělení a ostatní bylo na mě. Zvládnout oddělení pro mě nebylo tak jednoduché, a protože jsem se chtěla naplno věnovat svým pacientům, tak proběhla moje první služba velice rychle. Řekla bych, že jsme do toho vltly rovnýma nohama. Z odborných výkonů nám příslušelo připravovat a rozdávat léky, aplikovat injekce, infuze a odebírat biologický materiál. V nemocnici byla k dispozici malá

laboratoř a z technických přístrojů RTG a EKG. K častým mým oblíbeným výkonům patřily žaludeční a duodenální laváže.

Kromě odborných prací jsme vykonávaly i pomocné práce, jako je manipulace se špinavým prádlem, které jsme v rancích odnášely do místní prádelny. Protože nebyli na oddělení zřízenci, musely jsme zemřelé odnášet na nosítkách do márníce. Práce to byla tvrdá, ale pomalu jsme si všechny zvykaly a žádná práce pro nás nebyla obtížná. Myslím, že jsme byly ze školy na všechno dobře připraveny.

Při vzpomínce na školu si vybavuji, že jsme měly o prázdninách měsíční praxi. Sloužily jsme ranní, odpolední a některá z nás sloužila i noční služby. Zvykaly jsme si na chod oddělení a tato praxe nás vedla k samostatnosti na pracovišti.

V době, kdy jsem nastoupila na oddělení mi dosavadní střední odborné vzdělání zdravotní sestry stačilo, ale postupem času se stále zvyšovaly a zvyšují požadavky na sestry a tomu by mělo odpovídat i vzdělávání sester.

Fotografie č. 9. Archiv autorky

4.2.4 Čtvrtý rozhovor

Paní Helena Kuželová, narozená v roce 1945, odborná učitelka, vypráví o své profesní dráze po absolvování Střední zdravotnické školy (dále SZŠ) v Písku v roce 1963:

Prvním mým pracovištěm bylo chirurgické oddělení I v písecké nemocnici. Z rodinných důvodů jsem musela přejít na denní služby gynekologicko- porodnického oddělení pracovat jako instrumentářka. V roce 1974 jsem se dala zlákat hlavní sestrou pro nově zaváděnou práci v terénu jako sestra pro zvlášť náročné práce v péči o staré a dlouhodobě nemocné. Tato samostatná práce spočívala v provádění preventivních a kurativních návštěv. Tuto práci jsem skončila začátkem roku 1979.

Na výzvu ze zdravotnické školy jsem s nástupem druhého pololetí začala pracovat jako odborná učitelka na SZŠ v Písku. Splnilo se mi přání učit, které ve mně během let sílilo. Chybělo mi vzdělání. Absolvovala jsem doplňkové jeden a půl leté pedagogické studium na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Brně. V té době dostačující vzdělání pro odbornou výuku na SZŠ. Studium mně nadchlo. Pedagogická práce se mi stala vším. Odborné vyučovací předměty měnily názvy z ošetrovatelské techniky, péče o nemocné na ošetrovatelství teorie, ošetrovatelské cvičení, ošetrování nemocných, v některých letech se osamostatnil předmět první pomoc.

S úsměvem vzpomínám i na výuku branné výchovy, kterou jsem jeden rok učila. Tam patřila například i střelba ze vzduchovky. Změny byly postupně ve výuce i v maturitách z odborných předmětů. Skončila výuka dětských sester, zdravotní sestra se změnila na všeobecnou sestru. Praktické maturity se z jednodenních nakrátko staly dvoudenní. Ráda jsem dělala přípravy. Bavila mě výuka teoretických i praktických předmětů včetně praktické výuky skupiny žákyň v nemocnici. Samostudium mě provázelo s každou další činností ve škole, zvláště po jmenování do funkce vedoucí odborné učitelky. Po přestavbě školy jsem zařizovala vybavení nových odborných učeben. Kromě výuky mě zaměstnávala spousta dalších činností: vedení předmětových komisí, příprava seminářů, očkování žákyň proti hepatitidě typu B, zajišťování studentů pro různou veřejnou zdravotnickou činnost, příprava plánů praktické výuky i souvislé

červnové praxe, spolupráce s hlavní sestrou nemocnice, kontrola připravenosti pracovišť, hospitační činnost, objednávání nových zdravotnických pomůcek, materiálu, uniforem pro žákyně i vyučující, absolvování lyžařského kurzu, odborných seminářů, ošetrovatelského procesu, kurzu výpočetní techniky a další.

Společně s vedoucími odbornými učitelkami středních zdravotnických škol v Jihočeském kraji jsme připravily osnovy pro první a druhý ročník a nástin osnov pro třetí a čtvrtý ročník nového maturitního oboru zdravotnický asistent. K mé práci patřilo být několik let předsedkyní maturitních komisí v jihočeských středních zdravotnických školách. Podílela jsem se aktivně na obnově a zlepšení školy po povodni v roce 2002, kdy se řeka Otava dostala až do prvního patra budovy. Moje náročná, ale nádherná práce skončila v roce 2005 odchodem do důchodu.

Závěrem krátkého pohledu do mé profesní cesty mám chuť říci všem sestřičkám, které mají rády svou práci, že jim přeji, že v současné době mají tolik možností zvyšovat si svoji kvalifikaci. Vysokoškolské vzdělání sester zafixuje jejich kompetence k vykonávání jejich odborných výkonů, povede je k aktivní a tvořivé práci v ošetrovatelském procesu a zajistí i právní ochranu v jejich samostatné činnosti. Mnohým ukáže i cestu k dalšímu vzdělávání. Vždyť studium člověka obohacuje, rozšiřuje mu obzory a zvyšuje možnosti uplatnění.

Dvacet roků sesterské práce a dvacet dva let práce pedagogické mě i dnes přináší úsměv na tváři a uspokojení z práce, kterou jsme měla ráda. Totéž přeji i jim.

Fotografie č. 10. Zapůjčeno z archivu respondentky Stanislavy Jarošové

4.3 Historie a profil Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích představuje nejvyšší formu zdravotnického vzdělávání v nelékařských oborech. Vznikla v září roku 1990 jako součást pedagogické fakulty. Úspěšný nástup ve vrcholovém edukačním procesu znamenal, že od září roku 1991/1992 se stala samostatnou fakultou Jihočeské univerzity. Vychovává sestry s bakalářským, magisterským a doktorským titulem. Záslouhou děkana byl v roce 2006 akreditován habilitační obor Ošetrovatelství. Je to první obor na ZSF JU, ve kterém mohou vědečtí pracovníci získat titul docent. (26).

Od září roku 2008 otevřela Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity jako první v České republice doktorský program ošetrovatelství (28).

Proděkanka prof. PhDr.Valérie Tóthová PhD. k této významné události sděluje: **„Pokud si chtěly sestry tímto způsobem zvýšit kvalifikaci, musely až dosud vyrazit za studiem do zahraničí, nejčastěji na Slovensko. V současné době připravujeme sestry v bakalářském a magisterském studiu a získali jsme akreditaci v doktorském programu ošetrovatelství. K tomu má ještě naše fakulta jako jediná v republice i habilitační právo z ošetrovatelství, na podzim budeme žádat o inaugurační řízení. Když akreditaci získáme, budou moci u nás sestry získat nejen docenturu, ale i profesuru (28, str. B2).**

Hlavním úkolem tohoto oboru je spojení oddělených záležitostí zdravotnických disciplin s mnohotvárnou problematikou sociální. Cílem zdravotně sociální fakulty je uplatnit ve své vědecké a pedagogické činnosti metody vedoucí k začleňování lidí postižených zdravotními handicapem bez rozdílu věku do odpovídajících oblastí společenského života (26).

Všechny studijní programy jsou koncipovány tak, aby posluchači získali potřebné znalosti o prevenci, vzniku a minimalizaci následků nemoci, dále o způsobech včasného diagnostikování včetně finálního řešení, široké sociální oblasti nevyjímaje (26).

U zrodu fakulty stála doc. PhDr. Jana Šemberová, CSc., která se stala také první děkankou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity. Jejími proděkany byli postupně ustanoveni doc. PhDr. Jiří Jankovský, Ph.D., PaedDr. Zdeněk Slomek a MUDr. Zdeněk Štěpánek, CSc. (26).

Druhým děkanem se stal v roce 1998 doc. MUDr. Vladimír Vurm, CSc.. V tomto období došlo ke značným změnám ve struktuře fakulty, k nárůstu počtu studentů v programech pregraduálního a postgraduálního studia. Do vedení fakulty nastoupili ve funkcích proděkanů významní odborníci – ve funkci proděkana pro pedagogickou činnost MUDr. Vladimír Chodura, CSc., poté prof. PhDr. Valérie Tóthová, Ph.D., proděkanem pro zahraniční vztahy se stal prof. Ing. Jiří Dunovský, CSc. a dále doc. MUDr. Petr Petr, CSc.. Po obě volební období zastával funkci proděkana pro vědu a výzkum prof. MUDr. Miloš Velemínský, CSc. Tajemníkem fakulty byl do 1. ledna 2000 ing. Bohumír Papáček (26).

Za působnosti tohoto vedení vznikla řada aktivit a změn, které prohloubily vážnost a společenské uznání Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (26).

Od 1. února 2004 nastává další významné období pro rozvoj fakulty. Děkanem Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity byl zvolen profesor MUDr. Miloš Velemínský CSc. Funkci proděkanů zastávali doc. MUDr. Vladimír Vurm, CSc., prof. MUDr. Leoš Navrátil, CSc., prof. PhDr. Valérie Tóthová, Ph.D. a doc. PhDr. Adéla Mojžíšová, PhD. (26).

Docházelo k růstu počtu akreditovaných studijních oborů a v současné době má fakulta třináct kateder a Ústav sociální práce. Prof. MUDr. Miloš Velemínský, CSc., byl zvolen do funkce děkana i v druhém volebním období. Jeho nejbližšími spolupracovníky v současném vedení jsou proděkanka pro pedagogickou práci prof. PhDr. Valérie Tóthová, Ph.D., proděkanka pro zahraniční vztahy doc. PhDr. Adéla Mojžíšová a proděkan pro vědu a výzkum prof. MUDr. Leoš Navrátil, CSc. (26).

Zdravotně sociální fakulta věnuje značnou pozornost využívání informačních a komunikačních technologií pro zajištění kvalitní výuky v otevřených studijních bakalářských oborech. Počínaje akademickým rokem 1999/2000 je možné na fakultě studovat kreditním systémem studia. Podle počtu kontaktních hodin je každý předmět ohodnocen daným počtem kreditů. Student může dosáhnout v akademickém roce až 90 kreditů (27).

Nemalý význam přikládá vedení fakulty výzkumu a vývoji, přičemž vychází především ze sociálních všeobecných aspektů lidských práv, hlavně v oblasti práv dětských. Výzkumná činnost je dále zaměřena na prevenci a na rehabilitaci dětí, dospělých a seniorů. Je zkoumán vliv ionizujícího a neionizujícího záření na lidský organismus, možnosti prevence a ochrany před tímto zářením a využití laseru v medicíně. Ve spolupráci se zahraničními pracovišti se zabývá chorobami a zdravotně sociálními problémy ve stáří. Fakulta dále vyvíjí bohatou publikační činnost, zaměřenou na sledování kvality života u jednotlivých skupin obyvatelstva s chronickými onemocněními, na prevenci úrazů u dětí a na integraci handicapované mládeže do společnosti. Řeší rovněž problémy dobrovolnictví, zabývá se projekty týkajícími se rozvoje ošetrovatelství, drogových závislostí či metodami zooterapie (27).

Kvalita vzdělávání je na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity řešena průběžně, semestrálním zkoušením, vyhodnocováním praxe, účastí na vědeckých studentských konferencích a návštěvami přednášejících Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v zahraničí. Úpravy sylabů, vývoj okruhů dílčích a závěrečných zkoušek, změny studijní literatury, inovaci cvičení a seminářů provádějí pedagogové v rámci interního hodnocení. Studenti mají také možnost hodnotit kvalitu vzdělávání prostřednictvím anonymních dotazníků, zaměřených na význam předmětu pro jejich budoucí profesi, náročnost předmětu, odbornou úroveň, metodiku výuky, kvalitu studijních materiálů a hodinovou dotaci předmětu (27).

Ve svých hodnoceních považuje fakulta za velmi pozitivní skutečnost, že o všechny studijní obory je velký zájem a že absolventi těchto studijních programů

nacházejí plné uplatnění ve svých profesích, kde jednoznačně splňují požadovanou kvalifikaci (27).

Na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity je velmi významná činnost poradenská a lektorská, především v oblasti sociální a ošetrovatelské. Tyto nepedagogické aktivity jsou organizovány hlavně pro sestry pracující v lůžkových zdravotnických zařízeních. Pracovníci fakulty působí v různých komisích a pracovních skupinách, na místní i regionální úrovni. Někteří zastávají funkce na Ministerstvu zdravotnictví České republiky a Ministerstvu práce a sociálních věcí (27).

Veřejnosti slouží na fakultě informační a poradenské centrum. Organizována jsou setkání pacientů s Parkinsonovou a Alzheimerovou chorobou, trénování paměti a další aktivity při práci se seniory. Katedra ošetrovatelství se ve spolupráci s nemocnicí v Českých Budějovicích podílí na aktivitách v rámci Revma-ligy a Osteo-ligy. Studenti provádějí v rámci prevence edukaci a cvičení se skupinou občanů postižených těmito onemocněními (27).

Informační a poradenské centrum obsahuje ošetrovatelskou část zaměřenou na zvyšování informovanosti studentů a profesionálů nejen na naší, ale zejména pak na mezinárodní odborné scéně (27).

Současné vedení Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity má před sebou důležitý úkol udržet, případně rozšířit počet akreditovaných studijních programů vytvářením jejich strukturálních modulů. Úkol je o to těžší, že je třeba jej realizovat při udržení vysoké prestiže, kterou Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity má.

Tabulka 5 : Studijní programy Zdravotně sociální fakulty

Kód studijního programu (STUD PROG) ¹	Název studijního programu	Kód studijního oboru	Název studijního oboru	Standardní doba studia v akademických rocích Forma studia ²⁾			
				B	M,MN	P	FS
B 1513	Biofyzika	1702R015	Aplikovaná radiobiologie a toxikologie	3			PK
		1702R016	Biofyzika a zdravotnická technika	3			P
B 5341	Ošetřovatelství	5341R007	Porodní asistentka	3			PK
		5341R009	Všeobecná sestra	3			PK
B 5342	Rehabilitace	5342R014	Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory	3			
		5342R015	Prevence a rehabilitace sociální patologie	3			P
B5345	Specializace ve zdravotnictví	5345R010	Radiologický asistent	3			PK
		5345R020	Zdravotní laborant	3			P
		5345R021	Zdravotnický záchranář	3			P
		5342R004	Fyzioterapie	3			P
B5347	Veřejné zdravotnictví	5345R006	Ochrana veřejného zdraví	3			
B 2825	Ochrana obyvatelstva	2804R003	Ochrana obyvatelstva se zaměřením na chemické, biologické, radiologické a jaderné noxy a výbušniny	3			PK
B 6731	Sociální politika a sociální práce	6731R023	Sociální práce ve veřejné správě	3			PK
B 7506	Speciální pedagogika	7506R002	Speciální pedagogika	3			P
		7506R003	Speciální pedagogika - vychovatelství	3			P
N 1513	Biofyzika	1702T017	Krizová radiobiologie a toxikologie				
N 2825	Ochrana obyvatelstva	2804T004	Civilní nouzova připravenost				
N 5341	Ošetřovatelství	5341T014	Ošetřovatelství ve vybraných klinických oborech		2		PK
N 5342	Rehabilitace	5342T014	Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a staré osoby		2		PK
N 5347	Veřejné zdravotnictví	5346T006	Odborný pracovník v ochraně veřejného zdraví		2		P
M 5342	Rehabilitace	5342T014	Rehabilitační péče o postižené děti, dospělé a staré osoby	3	5		PK
P 5341	Ošetřovatelství					3	PK
P 5345	Specializace ve zdravotnictví	5345V009	Prevence, náprava a terapie zdravotní a sociální problematiky dětí, dospělých a seniorů			3	PK

(26)

¹⁾ B – bakalářský studijní program, N – magisterský studijní program navazující na bakalářský studijní program, M – magisterský studijní program, P – doktorský studijní program

²⁾ P – prezenční forma studia, D – distanční forma studia, K – kombinovaná forma studia

Fotografie č. 11: Archiv autorky

4.4 Náplň vzdělávacích programů do roku 1989

Učební plány a osnovy středních zdravotnických škol ovlivnilo usnesení Ústředního výboru Komunistické strany Československa „**O těsném spojení školy se životem**“ z dubna roku 1959 (29, str. 7).

Tyto učební plány vycházely ze čtyř základních zásad:

- I. Přiblížit školu praktickému životu
- II. Prohloubit preventivní zaměření celého výchovného procesu
- III. Dát odborné teoretické výuce syntetizující charakter
- IV. Prohloubit ideově politickou výchovu

Ve snaze přiblížit žákům problematiku výroby, dodržování hygieny práce a vliv pracovního prostředí na zdraví člověka byla počínaje školním rokem 1960/61 do osnov I. a II. ročníku čtyřletého studia zařazena výrobní práce. Tento předmět byl vykazován v osnovách v rozsahu šesti hodin týdně. Ve vyšších ročnících pak vykonávali studenti praktický výcvik ve zdravotnických zařízeních (31).

Přičlenění zdravotnických škol k Ústavům národního zdraví umožnilo žákům vykonávat praxi v nemocnici a v laboratořích ústavů a nejen na modelech. Prohloubení preventivního zaměření spočívalo v rozšíření počtu hodin hygieny a epidemiologie. Byl kladen důraz na návštěvní službu v rodinách, na spolupráci s aktivisty Československého Červeného kříže a na praxi v hygienických a epidemiologických stanicích (31).

Osnovy prvních ročníků čtyřletého studia obsahovaly hlavně všeobecně vzdělávací předměty a z odborných předmětů pak byly zařazeny biologie a somatologie. Ve druhých ročnících byly vyučovány patologická anatomie a fyziologie, hygiena – epidemiologie a úvod do interny, chirurgie a pediatrie. V posledních dvou ročnících převažovala praxe a výuka klinických a odborných předmětů. Syntéza odborných předmětů spočívala ve spojení anatomie a fyziologie v jeden předmět - somatologii. Speciální patologie je obsažena v klinických oborech a předmět patologická anatomie byl přednášen jen obecně. Ve všech oborech byla po přestavbě posílena výuka chorob vnitřních, aby studenti získali vědomosti o nejdůležitějších chorobách, jejich příčinách, projevech, léčení a prevenci. Předmět chirurgie obsahoval zásady chirurgické práce, ale také poskytování první pomoci, krevní transfuze a organizaci rehabilitační péče. Součástí osnov byly také poznatky z ortopedie a urologie. Epidemiologie se vyučovala společně s mikrobiologií a studenty seznamovala s procesy šíření nakažlivých chorob a jejich příčinami a se zásadami protiepidemiologické práce. Byl kladen důraz na výchovu mladé generace a vytváření světového názoru každého jednotlivce. Tato snaha vedla k zavedení předmětu občanská výchova v rozsahu jedné hodiny týdně ve všech ročnících (31).

Tabulka 6: Návrh učebního plánu pro střední zdravotnické školy ve čtyřletém období z roku 1960/61

Učební předměty	Počet týdenních hodin				
	I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník	Celkem
Jazyk český	3	2	2	3	10
Jazyk ruský	2	2	2	2	8
Jazyk latinský	2	2/-	0	0	3
Dějepis	2	2	0	0	4
Občanská výchova	1	1	1	1	4
Matematika	3	2	2	0	7
Fyzika	3	2	0	0	5
Chemie	3	2	0	0	5
Tělesná výchova	3	3	3	2	11
Psaní na stroji	0	0	0	2	2
Výrobní práce	6	6	0	0	12
Ošetrovatelská technika	2	2	2	2	8
Zdravotnické nauky	6	10/12	11	5	33
Praktický výcvik	0	0	13	19	32
Součet	36	36	36	36	144

Učební předměty	I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník	Celkem
Biologie	66	0	0	0	66
Somatologie	132	0	0	0	132
Pat.anatomie a pat. fyziologie	0	66	0	0	66
Nauka o lécích	0	16	0	0	16
Hygiena, epidemiologie a mikrobiologie	0	66	0	0	0
Interna/infekce, výživa, lab.metody, rehabilitace/	0	99	66	66	231
Chirurgie/příbuzné obory, první pomoc, zdravotní branná příprava	0	83	82	33	198
Pediatric/infekce, výživ a, rehabilitace/	0	33	33	0	66
Gynekologie a porodnictví	0	0	33	0	33
Neurologie a psychiatrie	0	0	50	0	50
Organizace zdravotnictví	0	0	33	33	66
Metodika zdravotnické osvěty	0	0	0	33	33
Psychologie a pedagogika	0	0	66	0	66
Součet	198	363	363	165	1089

Praktický výcvik			III. ročník	IV. ročník	Celkem
Interní obory			156	342	498
z toho : nemocnice			117	152	269
poliklinika			39	0	39
obvod, závod			0	190	190
Chirurgické obory			182	190	372
z toho: nemocnice			104	133	237
poliklinika /ambulance/			52	19	71
gynekolog. oddělení			26	0	26
oddělení nedělek a por. sál			0	38	38
Dětské obory			52	95	147
z toho: nemocnice			52	38	90
poliklinika			0	57	57
Hygienicko-epidemiologická stanice			39	0	39
Součet			429	627	1056

(29)

Předmět výrobní práce prošel složitým vývojem od praxe v průmyslových závodech po výcvik ve zdravotnických zařízeních a v podnicích na výrobu léčiv. V roce 1963 došlo ke změně, když od 2. ročníku byla výrobní práce nahrazena pracovní výchovou, jejímž cílem bylo seznámit žákyně s prací pomocnic a sanitářek. V roce 1965 byla výrobní práce v podnicích zrušena a pracovní výchova byla přesunuta do prvního ročníku čtyřletého studia na zdravotní škole (29).

Vládní usnesení č.7/1967 Sb., uložilo prověřit, zda výchovně vzdělávací program odpovídá současným požadavkům vědy a potřebám praxe. Při naplňování zmíněného vládního usnesení došlo k zavedení praktické výuky v somatologii v laboratorních podmínkách od roku 1970. Ve školách byly zřizovány učebny pro výuku jazyků, modernizovány stávající prostory a laboratoře, zaváděno používání audiovizuálních pomůcek a moderních pedagogických metod (29).

Osnovy vypracované v roce 1960 a 1961 byly pouze přechodné a všechny změny ve výuce byly podchyceny a zapracovány do osnov a učebního plánu zdravotních sester z roku 1972. V osnovách byla obsažena výchova a vzdělávání jako dynamický proces, který bude zajišťovat budoucím zdravotním sestřám poznatky a dovednosti potřebné v praxi a naučí je samostatně myslet a pohotově reagovat (31, 29).

Nové osnovy předpokládaly, že na základní odborné vzdělání poskytnuté střední zdravotní školou navazuje propracovaný systém dalšího studia a výuka na školách byla zaměřena v odborných předmětech na pochopení podstaty principů a jevů. Do vzdělávacího programu střední zdravotnické školy bylo zahrnuto učivo, které umožnilo studentům zvládnout, jak plnění povinností, tak zařazení do pracovního kolektivu. Ke značnému posunu došlo ve skupině předmětů všeobecně vzdělávacích, neboť se předpokládalo, že při dalším studiu středních zdravotních pracovníků jsou z této skupiny zařazeny jen ty předměty, které mají přímý vztah k odbornému zaměření (30).

Obsah učiva byl v nových osnovách sestaven podle nového členění, které nahradilo nevyhovující schematické rozdělení na předměty všeobecně vzdělávací a odborné. Podle nového členění jsou předměty rozděleny do pěti skupin (30).

- 1) Společensko – vědní a jazyky
- 2) Matematicko – přírodovědné
- 3) Základní odborné
- 4) Odborné
- 5) Tělesná výchova a branná příprava

V první a druhé skupině povinných vyučovacích předmětů se vyžadovaly základy matematiky, fyziky, chemie a biologie, dále historie českého a slovenského národa a jeho literatury. Za účelem zvýšení kulturního rozhledu a základů vědeckého světového názoru byl zvýšen počet hodin občanské nauky ve třetím a čtvrtém ročníku o jednu hodinu týdně. Jazyk ruský se vyučoval v počtu dvou hodin týdně, ale jen v prvním ročníku (30).

Skupina třetí, základní odborné předměty, vychází ze základů vědních oborů a získané poznatky se dále rozvíjejí v jednotlivých odborných předmětech. Patří sem somatologie, patologie, mikrobiologie, epidemiologie a hygiena, psychologie a základy výchovy, organizace zdravotnictví a sociálně právní nauky (32).

Výuka somatologie byla zařazena hned do prvního ročníku čtyřletého studia, aby se usnadnila mezipředmětová návaznost mezi somatologickou základnou a klinickou nadstavbou (32).

Do skupiny čtvrté, mezi odborné předměty, jsou zařazeny choroby vnitřní, chirurgie, pediatrie, gynekologie a porodnictví, neurologie, psychiatrie, vybrané kapitoly ze speciálních oborů, teorie ošetřování, péče o nemocné a odborná praxe. V odborných předmětech je zajištěna vlastní příprava absolventů podle jednotlivých studijních oborů. Značný počet hodin je věnován odborné praxi, především ve třetím a čtvrtém ročníku, aby žákyně uměly v léčebných zdravotnických zařízeních aplikovat teoretické a praktické poznatky, které získaly v odborných a všeobecně vzdělávacích předmětech. Praxe je orientována především na předměty teorie ošetřování a péče o nemocné (32).

Pátá skupina obsahuje tělesnou výchovu a brannou přípravu. Hodiny věnované tomuto předmětu mají za úkol rozvíjet tělesnou zdatnost a přípravu na rozmanité úkoly (30).

Tabulka 7: Názorný přehled o počtu předmětů a vyučovacích hodin z roku 1972

Povinné vyučovací předměty	Počet týdenních hodin				
	I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník	Celkem
Společensko - vědní a jazyky					
Jazyk český a literatura	2	2	2	2	8
Jazyk ruský	2	0	0	0	2
Jazyk latinský	1	1	2	2	6
Občanská nauka	1	1	2	2	6
Dějepis	2	2	0	0	4

Matematicko - přírodovědné					
Matematika	4	2	0	0	6
Fyzika	3(1)	2	0	0	5(1)
Chemie	3(1)	2	0	0	5(1)
Biologie	2	0	0	0	2
Základní odborné					
Somatologie	5(1)	0	0	0	5(1)
Patologie	0	2	0	0	2
Mikrobiol., epid. hygiena	0	2/1	0	0	1,5
Organizace zdravotnictví	0	0	0	2/0	1
Sociálně právní nauky	0	0	0	0/2	1
Odborné					
Choroby vnitřní	0	3/2	2	2/1	6
Chirurgie	0	2	2	1	5
Pediatric	0	0/2	3/0	0	2,5
Gynekologie a porodnictví	0	0	0/3	0	1,5
Neurologie	0	0	2/0	0	1
Psychiatrie	0	0	0/2	0	1
Vybrané kapitoly ze spec. oborů	0	0	0	2	2
Teorie ošetřování	1	1	1	2	5
Péče o nemocné	3	2	2	0	7
Odborná praxe	0	6	12	18/19	36,5
Tělesná výchova a branná příprava	3	0	0	0	3
Tělesná výchova	0	2	2	2	6
Zdravotnická branná příprava	0	1	1	0	2
Celkem	33	35	35	35	138
Nepovinné předměty					
Cizí živý jazyk	2	2	2	2	8
Jazyk latinský		2	0	0	2
Sportovní hry	2	2	2	2	8
Psaní na stroji	0	0	0	2	2
Zaměstnání nemocných	0	0	0	2	2
Řízení motorových vozidel	0	0	2	0	2

(32)

Nové učební osnovy studijního oboru 53–01–6 Zdravotní sestra vydalo Ministerstvo zdravotnictví České socialistické republiky po dohodě s Ministerstvem školství dne 20. 11. 1983 s účinností od 1. září 1984 od prvního ročníku střední zdravotnické školy (33).

Základní dělení na předměty povinné a nepovinné zůstalo zachováno. První skupina povinných předmětů společenskovedních byla rozšířena o estetickou výchovu v prvním ročníku v počtu dvou hodin týdně a počet výukových hodin občanské nauky se snížil ze šesti hodin na čtyři. Z druhé skupiny předmětů matematicko – přírodovědných byl vypuštěn předmět biologie. Naproti tomu byl navýšen předmět somatologie na pět hodin týdně v prvním ročníku (33).

Třetí skupina je nově rozdělena na tělesnou výchovu s navýšením počtu hodin a zařazením výuky branné výchovy do prvního ročníku a má rozvíjet všeobecné pohybové schopnosti a specifické dovednosti (33).

Čtvrtá skupina obsahuje základní odborné učivo, které bylo rozšířeno o předměty organizace zdravotnictví a právní nauky ve čtvrtém ročníku, první pomoc a klinická propedeutika ve druhém ročníku a vnitřní lékařství (dvě hodiny týdně) v posledních dvou ročnících (33).

Speciální odborné učivo ve čtvrté skupině předmětů, které má umožnit studentům uplatnění ve zdravotnické praxi, tvoří předmět ošetřovatelství a ošetřování nemocných. Předmět teorie ošetřování a péče o nemocné byl nahrazen předmětem ošetřovatelství. Ve třetím ročníku probíhá čtyřtýdenní souvislá odborná praxe (33).

Skupina nepovinných předmětů, obsahující další cizí živý jazyk, latinský jazyk, sportovní hry, psaní na stroji, zaměstnání nemocných a řízení motorových vozidel, zůstala nezměněna. Počet předmětů, na které se může žákyně přihlásit, je omezen na 2 - 3 (33).

Tabulka 8: Učební osnovy vydané v roce 1983 Ministerstvem zdravotnictví po dohodě s Ministerstvem školství

Kategorie a názvy vyučovacích předmětů	Zkratka	Počet týdenních vyučovacích hodin v ročnících				Celkem	Značka učební osnovy
		1.	2.	3.	4.		
A. Povinné vyučovací předměty		32	32	34	34	132	
1. Společenskovední		11	7	5	5	28	
Český jazyk a literatura	CJL	2	2	2	2	8	01610101
Ruský jazyk	RUJ	2	2	2	2	8	01610201
Latinský jazyk	LAJ	2	0	0	0	2	01610601
Občanská nauka	OBN	1	1	1	1	4	01610401
Dějepis	DEJ	2	2	0	0	4	01610501
Estetická výchova	ESV	2	0	0	0	2	01610701
2. Matematicko-přírodovědná		8	4	2	2	16	
Matematika	MAT	2	2	2	2	8	02610108
Fyzika	FYZ	2	2	0	0	4	02610204
Chemie	CHE	4 (1)	0	0	0	4 (1)	2610303
3. Tělesná a branná výchova		3	3	2	2	10	
Tělesná výchova	TEV	2	2	2	2	8	03610101
Branná výchova	BRV	1 (0,5)	1	0	0	2 (0,5)	03610203
4. Odborné		10	18	25	25	78	
Somatologie	SOM	6 (1)	0	0	0	6 (1)	53016105
Patologie	PAT	0	2	0	0	2	53016106
Mikrobiologie, epidemiologie a hygiena	MEH	0	2	0	0	2	53006101
Psychologie a pedagogika	PSP	0	2	2	0	4	53016107
Organizace zdravotnictví	ORZ	0	0	0	2/0	1	53006103
Právní nauky	PRN	0	0	0	2/0	1	53006104
Klinická propedeutika	KLP	0	3	0	0	3	53016108
Vnitřní lékařství	VNL	0	0	2	2	4	53016109
Chirurgie	CHI	0	0	2	2	4	53016110
Pediatric	PED	0	0	2/3	0	2,5	53016111
Gynekologie a porodnictví	GYP	0	0	2/3	0	1,5	53016112
Neurologie	NEU	0	0	0/2	0	1	53016113
Psychiatrie	PSY	0	0	0	2/1	1	53016114
Ošetřovatelství	OSE	4(2)	4(3)	3/1 2/0	3/1	12(6)	53016115
Ošetřovatelství nemocných	OSN	0	3(3)	12(12)	14/18	31 (31)	53016116

Nepovinné vyučovací předměty							
Další živý jazyk	DZJ	2	2	2	2	8	01610305
Latinský jazyk	LAJ	0	2	0	0	2	01610601
Cvičení z matematiky	CVM	0	2	0	0	2	02610106
Sportovní hry	SPH	2	2	2	2	8	03610102
Psaní na stroji	PSS	0	0	0	2	2	53006117
Zaměstnání nemocných	ZAN	0	0	2	0	2	53016118
Řízení motorových vozidel	RMV	0	0	0/2	2/0	2	08611401

(33)

Studium na střední zdravotnické škole bylo i nadále organizováno jako čtyřleté, zakončené maturitní zkouškou. Po ukončení studia čeká absolventy povinná nástupní praxe a po ní se mohou uplatňovat v různých oblastech činností zdravotních sester. Od absolventa se očekávala potřeba soustavného celoživotního zvyšování kvalifikace (33).

4.5 Inovace vzdělávacích programů zdravotnických škol po roce 1989

Vlivem takzvané sametové revoluce došlo po roce 1989 v celé řadě oborů k zásadním změnám a k návratu do evropských struktur. Ani zdravotnictví nezůstalo výjimkou a tak školy výrazně změnily a modernizovaly studijní plány s cílem dosáhnout při vzdělávání zdravotních sester evropských standardů (35).

Ideologem první velké porevoluční reformy školství byla doc. PhDr. Marta Staňková CSc., která se od roku 1991 podílela na změně základní profesní přípravy středních zdravotních pracovníků. Jednou z věcí, která se během jejího působení podařila, bylo nahrazení dosavadních oborů zdravotní sestra a dětská sestra oborem všeobecná sestra. Byl nově zaveden 1. září 1991; studium bylo čtyřleté nebo dvouleté pomaturitní (35).

V roce 1992 vydalo Ministerstvo zdravotnictví České republiky základní pedagogické dokumenty střední zdravotnické školy pro studijní obor 53 – 01 – 6 Všeobecná sestra (36).

V učebních osnovách bylo kromě změny názvu oboru zaznamenáno také mnoho dalších úprav studijních programů. Došlo k opětovnému rozdělení na složku

všeobecnou a odbornou. Všeobecná složka byla tvořena předměty jazykovými, společenskovědními, přírodovědnými, výpočetní technikou a tělesnou výchovou (36).

Ve srovnání se sylaby z roku 1983 byla posílena výuka českého jazyka a literatury v prvním a čtvrtém ročníku o jednu hodinu týdně, na celkový počet deset z dřívějších osmi hodin. Pozornost byla věnována složce komunikativní a kulturnímu vystupování. Ruský jazyk byl nahrazen jinými světovými jazyky. V prvním a druhém ročníku byl počet hodin navýšen o jednu hodinu týdně. Vedle zvládnutí základní komunikace byl kladen důraz na používání znalosti cizího jazyka ke studiu odborné literatury. Výuka latinského jazyka byla ponechána v počtu dvou hodin týdně v prvním ročníku a zaměřena na osvojení lékařské terminologie (36).

O jednu hodinu týdně byla snížena výuka občanské nauky a dějepisu. Výuka estetické výchovy zůstala na stejné úrovni, jedna hodina z celkového počtu je však nově věnována praktickému cvičení (36).

Na úkor tří hodin matematiky byl v počtu dvou hodin v druhém ročníku zaveden předmět výpočetní technika a po půl hodině byly v prvním ročníku posíleny předměty fyzika a chemie. V prvním ročníku byl opět zaveden samostatný předmět biologie – dvě hodiny. V těchto předmětech se studenti seznamují s principy moderních diagnostických a terapeutických metod. Matematika pak pomáhá rozvíjet logické myšlení. Část hodin byla v těchto předmětech věnována cvičením. Branná výchova byla vypuštěna jako samostatný předmět, ale počet hodin tělesné výchovy byl zachován (36).

Ve složce předmětů odborných, ve kterých žáci získávají návyky a dovednosti pro výkon profese, dochází k dalším změnám. Předmět somatologie byl osamostatněním biologie zkrácen v prvním ročníku na čtyři hodiny týdně. Počet hodin u patologie, epidemiologie a hygieny zůstal nezměněn, předmětu psychologie a pedagogiky přibyla ve čtvrtém ročníku jedna hodina týdně. Organizace zdravotnictví, právní nauky, první pomoc a klinická propedeutika byly nahrazeny složkou základy veřejného zdravotnictví ve druhém ročníku. Vnitřní lékařství bylo posíleno rovněž o jednu hodinu ve druhém ročníku (36).

K nepatrným úpravám v počtu hodin došlo u základních odborných předmětů, chirurgie, pediatrie, gynekologie a porodnictví, neurologie a psychiatrie. Největší pozornost je věnována výuce ošetrovatelství a ošetřování nemocných. Výuku odborných předmětů vedli učitelé tak, aby budoucí sestry chápaly prožívání nemocného a na podkladě toho přizpůsobily provádění ošetrovatelských činností. Teoretické vědomosti a praktické dovednosti z ošetrovatelství studenti uplatňují v předmětu ošetřování nemocných. Součástí předmětu je odborná praxe. Cílem výuky předmětu ošetřování nemocných je nácvik a osvojení odborných činností ve zdravotnických zařízeních a formování profesionálních vlastností budoucích sester. Absolventi mají po ukončení studia a splnění povinné nástupní praxe možnost dalšího specializačního vzdělávání nebo studia na vysokých školách (36).

Vydané učební plány jsou orientační a umožňují učitelům všech předmětů využít ke vzdělávání sester veškeré dostupné prameny (36).

Tabulka 9: Učební osnovy vydané v roce 1992 Ministerstvem zdravotnictví po dohodě s Ministerstvem školství

Názvy vyučovacích předmětů	Počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku				Celkem	Odborné maturitní předměty
	1.	2.	3.	4.		
Povinné vyučovací předměty	32	32	32	34	120	
Společenskovední a jazykové	12	7	5	6	30	
Český jazyk a literatura	3	2	2	3	10	
Cizí jazyk	3	3	2	2	10	
Latinský jazyk	2	0	0	0	2	
Občanská nauka	0	1	1	1	3	
Dějepis	2	1	0	0	3	
Estetická výchova	2(1)	0	0	0	2(1)	
Matematicko- přírodovědné	10	8	0	0	18	
Matematika	3(1)	2(1)	0	0	5(2)	
Fyzika	2,5(0,5)	2(1)	0	0	4,5(1,5)	
Chemie	2,5(0,5)	2(1)	0	0	4,5(1,5)	
Biologie	2	0	0	0	2	
Výpočetní technika	0	2(2)	0	0	2(2)	

Tělesná výchova	2	2	2	2	8	
Tělesná výchova	2	2	2	2	8	
Odborné	8	15	25	26	74	
Somatologie	4	0	0	0	4	
Patologie	0	2	0	0	2	
Mikrobiologie, epidemiologie a hygiena	0	2	0	0	2	
Psychologie a pedagogika	0	2	2(1)	1(1)	5(2)	OMP
Vnitřní lékařství	0	1	2	2	5	OMP
Chirurgie	0	2	1	2	5	OMP
Pediatric	0	1	2	0	3	
Gynekologie a porodnictví	0	0	2	0	2	
Neurologie	0	0	0	2/0	1	
Psychiatrie	0	0	0	0/2	1	
Základy veřejného zdravotnictví	0	1	0	0	1	
Ošetrovatelství	4	4	4	3	15	OMP
Ošetrování nemocných	0	0	12(12)	16(16)	28(28)	

(36)

V roce 1995 vydalo Ministerstvo zdravotnictví České republiky úpravu učebních dokumentů oboru 53 – 01 – 6 Všeobecná sestra (37).

Ve třetím ročníku čtyřletého studia byl posílen počet vyučovacích hodin ošetrovatelství ze čtyř hodin na pět hodin a ošetrování nemocných z dvanácti hodin na třináct (37).

V osnovách ošetrovatelství je kladen důraz na respektování zvláštností ošetrování všech věkových skupin dětí a ve čtvrtém ročníku se zařazuje stáž na novorozeneckém oddělení. V učební osnově ošetrování nemocných se mění názvy tematických celků – téma – „Dětské oddělení“ se mění na „Základní ošetrovatelská péče u kojenců, batolat, velkých dětí a v dětské chirurgii“(37).

Nově byla vydána učební osnova psychologie, změny se týkaly především pojetí základních funkcí psychiky a pojetí osobnosti (37).

Tabulka 10: Učební osnovy vydané v roce 1995 Ministerstvem zdravotnictví po dohodě s Ministerstvem školství

	Počet vyučovacích hodin v ročníku				Celkem
	1.	2.	3.	4.	
Povinné vyučovací předměty	32	32	34	34	132
Společenskovědní a jazykové	12	7	5	6	30
Český jazyk a literatura	3	2	2	3	10
Cizí jazyk	3	3	2	2	10
Latinský jazyk	2	0	0	0	2
Občanská nauka	0	1	1	1	3
Dějepis	2	1	0	0	3
Estetická výchova	2(1)	0	0	0	2(1)
Matematicko-přírodovědné	10	8	0	0	18
Matematika	3(1)	2(1)	0	0	5(1)
Fyzika	2,5(0,5)	2(1)	0	0	4,5(1,5)
Chemie	2,5(0,5)	2(1)	0	0	4,5(1,5)
Biologie	2	0		0	2
Výpočetní technika	0	2(2)	0	0	2(2)
Tělesná výchova	2	2	2	2	8
Tělesná výchova	2	2	2	2	8
Odborné	8	15	27	26	76
Somatologie	4	0		0	4
Patologie	0	2	0	0	2
Mikrobiologie, epidemiologie a hygiena	0	2	0	0	2
Psychologie a pedagogika	0	2	2(1)	1(1)	5(2)
Vnitřní lékařství	0	1	2	2	5
Chirurgie	0	2	1	2	5
Pediatric	0	1	2	0	3
Gynekologie a porodnictví	0	0	2	0	2
Neurologie	0	0	0	2/0	1
Psychiatrie	0	0	0	0/2	1
Základy veřejného zdravotnictví	0	1	0	0	1
Ošetřovatelství	4	4	5	3	16
Ošetřování nemocných	0	0	13(13)	16(16)	29(29)

(37)

S účinností od 1. září 1997 schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky učební plán pro studijní obor 53 – 01 – 6 všeobecná sestra pod číslem jednacím 29978/97-71 (38).

Změny vyplývají ze skutečnosti, že v roce 1996 se Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky stalo zřizovatelem středních zdravotnických škol. Dále byla posílena výuka cizích jazyků a předměty estetická výchova a výpočetní technika přesunuty do druhého ročníku při nezměněném počtu učebních hodin (38).

Tabulka 11: Učební osnovy vydané v roce 1997 Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy

Názvy vyučovacích předmětů	Počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku				Celkem	Odborné maturitní předměty
	1.	2.	3.	4.		
Povinné vyučovací předměty	33	33	34	34	134	
Společenskovědní a jazykové	11	9	6	6	32	
Český jazyk a literatura	3	2	3	3	10	
Cizí jazyk	3	3	3	3	12	
Občanská nauka	1	1	1	0	3	
Dějepis	2	1	0	0	3	
Estetická výchova	0	2(1)	0	0	2(1)	
Matematicko-přírodovědné	12	8	0	0	20	
Matematika	3(1)	2(1)	0	0	5(2)	
Fyzika	2,5(0,5)	2(1)	0	0	4,5(1,5)	
Chemie	2,5(0,5)	2(1)	0	0	4,5(1,5)	
Biologie	2	0	0	0	2(2)	
Tělesná výchova	2	2	2	2	8	
Tělesná výchova	2	2	2	2	8	
Odborné	8	16	26	26	76	
Somatologie	4	0	0	0	2	
Patologie	0	2	0	0	2	
Mikrobiologie, epidemiologie a hygiena	0	2	0	0	2	
Psychologie a pedagogika	0	2	2(1)	1(1)	5(1)	OMP
Vnitřní lékařství	0	1	2	2	5	OMP
Chirurgie	0	2	1	2	5	OMP
Pediatric	0	1	2	0	3	

Psychiatrie	0	0	0	2/0	1	
Základy veřejného zdravotnictví	0	1	0	0/2	1	
Ošetrovatelství	4(2)	5(5)	4(1)	3(1)	16	
Ošetrování nemocných	0	0	13(13)	16(16)	29(29)	OMP

(38).

Úkolem reformy, která v tomto období probíhala, bylo odstranit nedostatky profesní přípravy sester, zkvalitnit obsahovou přípravu středních zdravotních pracovníků v jednotlivých oborech v souladu s vyspělým světem. Střední zdravotní školy měly poskytovat tři stupně vzdělání (střední odborné, úplné střední odborné a vyšší odborné). Tvůrci reformy měli snahu změnit poměr mezi počtem otevíraných ročníků ve čtyřletém studiu a dvouletém ve prospěch dvouletého pomaturitního. Tento záměr se však nezdařil, neboť bylo těžké změnit starý zavedený systém. Na vybraných středních zdravotnických školách byly zavedeny studijní obory vyššího studia – takzvané vyšší zdravotnické školy. Na Vyšší odborné škole zdravotnické v Českých Budějovicích byl v roce 1997 otevřen studijní obor 53-51-7 diplomovaná všeobecná sestra (35,7).

Vzdělávací program oboru diplomované všeobecné sestry byl upraven tak, aby vycházející absolventi mohli být způsobilí poskytovat zdravotní péči bez odborného dohledu dle zákona 96/2004 Sb. a dosažený stupeň vzdělání je vyšší odborné (55).

Tabulka 13: Názorný přehled předmětů a vyučovacích hodin pro studijní obor diplomovaná všeobecná sestra 53-41-N/001 ve školním roce 2008/2009

Učební plán/ročník/období	1. ročník		2. ročník		3. ročník		Celkem
	zimní	letní	zimní	letní	zimní	letní	
Týdny teorie	14	14	8	8	6	6	56
Povinné přeměty/počet hod. týdně	35	35	34	34	34	33	P/C
Cizí jazyk	3 Z	3 KZ	3 Z	3 KZ	4 Z	4 ZK	0/180
Latinský jazyk	2 ZK						0/28
Etika v ošetrovatelství			2 Z				8/8
Psychologie obecná a osobnosti	2 ZK						14/14
Vývojová psychologie		2 ZK					14/14
Sociální psychologie			2 KZ				10/6
Edukace v ošetrovatelství				3 KZ			12/12
Sociologie			2 KZ				8/8

Komunikace v ošetrovatelství	2 Z	2 KZ					0/56
Informační a komunikační technologie	2 KZ						0/28
Zdravotnické a sociální právo				2 Z	1 KZ		22/0
Výchova ke zdraví	2 Z	1 KZ					21/21
První pomoc a medicína katastrof		2 Z	1 ZK				0/36
Biofyzika	1 Z						7/7
Biochemie	1 Z						10/4
Farmakologie			2 KZ				10/6
Radiologie a radiační ochrana	1 Z	1 KZ					20/8
Klinická propedeutika		1 Z	2 KZ				0/30
Anatomie a fyziologie	3 KZ	3 ZK					70/14
Patologie a patofyziologie		2 Z	2 ZK				38/6
Mikrobiologie, epidemiologie, ochrana veřejného zdraví	2 Z	2 ZK					56/0
Výživa člověka		2 Z					14/14
Výzkum v ošetrovatelství				3 Z	2 KZ		18/18
Management a řízení kvality					3 Z	3 KZ	18/18
Ošetrovatelství	3 KZ	2 Z	2 ZK	3 Z	2 ZK		76/46
Klinické ošetrovatelské dovednosti	4 KZ	4 ZK					0/115
Ošetrovatelství v interních oborech			5 KZ	6 Z	11 ZK	11 ZK	86/134
Ošetrovatelství v chirurgických oborech		1 Z	4 KZ	4 Z	6 KZ	8 ZK	70/92
Ošetrovatelství v pediatrii			2 Z	3 ZK			20/20
Ošetrovatelství v gynekologii a porod.			2 Z	2 ZK			16/16
Ošetrovatelství v psychiatrii						6 ZK	18/18
Ošetrovatelství v komunitní, domácí a hospicové péči			2 Z	2 ZK			0/32
Absolventský seminář					2 Z		0/12
Ošetrovatelská praxe	7 Z	7 Z					196
Odborná praxe	2t./Z	2t./Z	8t./Z	8t./Z	10t./Z	8t./Z	1520
Odborná praxe prázdninová		2t./Z		2t./Z			160

(57)

Vzdělávací program je zpracován modulově. Tyto moduly se podle obsahu dělí na moduly teoretické, praktické a kombinované. Studium na Vyšší odborné škole v Českých Budějovicích je tříleté a je ukončené absolutoriem. Předměty absolutoria jsou tvořeny absolventskou prací a její obhajobou, zkouškou z ošetrovatelství, z ošetrovatelství v klinických oborech a z cizího jazyka. Absolventi získají titul DiS. Diplomovaný specialista, uváděný za jménem (56).

Zvyšování odborného vzdělávání sester bylo v souladu s vývojem ošetrovatelství v Evropě, a proto bylo nutné přijmout určitá opatření. Zákon č. 96/2004 Sb. významně změnil studium ošetrovatelských oborů. Od školního roku 2004/2005 došlo na středních zdravotnických školách ke zrušení studijního oboru všeobecná sestra. Tento obor byl nahrazen oborem zdravotnický asistent (35, 43).

S účinností od 1. září 2004 schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy po dohodě s Ministerstvem zdravotnictví dne 17. 12. 2003, čj. 33 318/2003-23 učební plán pro studijní obor 53-41-M/007 zdravotnický asistent pod číslem jednacím 33 318/2003-23.

Tabulka 12: Přehled o počtu předmětů a vyučovacích hodin v oboru zdravotnického asistenta

Kategorie a názvy vyučovacích předmětů	Počet týdenních vyučovacích hodin				celkem
	v ročníku				
	1.	2.	3.	4.	
A. Povinné					
a) základní					
Český jazyk a literatura	3	3	2	3	11
Cizí jazyk	3	3	3	3	12
Latinský jazyk	2	0	0	0	2
Občanská nauka	1	1	1	1	4
Dějepis	2	1	0	0	3
Matematika	3	2	2	0	7
Fyzika	2	2	0	0	4
Chemie	2	2	0	0	4
Biologie	2	1	0	0	3
Informační a komunikační technologie	2	2	0	0	4
Tělesná výchova	2	2	2	2	8
Ekonomika	0	0	0	2	2
Veřejné zdravotnictví a výchova ke zdraví	0	2	0	0	1,5
První pomoc	1	0	0	0	1
Psychologie a komunikace	0	2	2	1	5
Klinická propedeutika	0	1	0	0	1
Somatologie	4	0	0	0	4
Základy epidemiologie a hygieny	0	1	0	0	1

Ošetřovatelství	3	6	6	4	19
Ošetřování nemocných	0	0	12	14	26
b) výběrové a volitelné	0	1,5	3	3	7,5
Počet hodin celkem	32	32	33	33	130

(57)

Změny ve vyučování odborných předmětů se týkají výuky lékařských předmětů: vnitřní lékařství, chirurgie, gynekologie, porodnictví a pediatrie. Nevyučují se jako samostatné předměty, ale pouze jako součást výuky odborných bloků v ošetřovatelství. Počet vyučovacích hodin u původního oboru všeobecná sestra byl nižší, než je nyní v novém oboru zdravotnický asistent. Naproti tomu počet hodin odborné praxe v nemocnici se u zdravotnického asistenta snížil. U zdravotnických asistentů dochází k mírnému zvýšení počtu hodin předmětů, z nichž budou studenti skládat maturitu (český jazyk, ošetřovatelství). V rámci maturitní zkoušky studenti maturují ústně z povinných předmětů (český jazyk, ošetřovatelství) a praktické části z ošetřování nemocných. Mohou si vybírat z povinně volitelných předmětů a to: psychologie, cizí jazyk a občanská nauka. Zdravotnický asistent poskytuje ošetřovatelskou péči pod odborným dohledem pracovníka s vyšší kvalifikací a vzděláním. Absolventi, kteří ukončí studium a chtějí pracovat bez odborného dohledu, pokračují ve studiu buď na vyšší odborné škole zdravotnické v oboru diplomovaná všeobecná sestra, nebo na vysoké škole s bakalářským studijním programem ošetřovatelství v oboru všeobecná sestra (54).

5. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat vývoj ošetrovatelského vzdělávání především po roce 1945, existenci zdravotnických škol v Jihočeském kraji a zjistit náplň vzdělávacích programů v těchto institucích a srovnat sylaby s dnešními programy.

Práce se zabývá historií jednotlivých období rozvoje ošetrovatelství od jeho prvopočátků, vznikem první české ošetrovatelské školy a především současným stavem ošetrovatelství v našem zdravotnictví.

Popisuje vznik a vývoj všech zdravotnických škol v sledovaném období od roku 1945 v Jihočeském kraji. Obsahuje úplný výčet všech škol na území Jihočeského regionu, tedy i těch, které postupně zanikly. Dále se zabývá vznikem studijních oborů vyššího studia – takzvané vyšší zdravotnické školy, která vznikly při některých zdravotnických školách. Na území Jihočeského kraje jde o existenci Vyšší odborné školy zdravotnické v Českých Budějovicích. Vysokoškolské vzdělání v oboru ošetrovatelství je možné získat na Zdravotně sociální fakultě v Českých Budějovicích.

Rozborem sylabů jednotlivých etap vývoje bylo potvrzeno, že pokrok vědy a techniky se ve zdravotnictví promítl do osnov jednotlivých škol. Také změna politické situace a demokratizace společnosti měla vliv na vzdělání zdravotníků - dnes všeobecných sester. Zavedení světových jazyků do výuky umožňuje větší uplatnění v rámci Evropské unie a vyspělého světa. Pozornost je věnována oblastí dalšího vzdělávání, kompetencím sester a uznávání profesních kvalifikací v jiných zemích.

Minulé století bylo stoletím techniky a informací, ale 21. století by mělo být především stoletím komunikace. Stoletím kvalitních vztahů, empatie, snahy po harmonii citů a rozumu. Práce sestry je jednou z nejnáročnějších profesí vůbec a to jak z hlediska psychické, tak i fyzické zátěže. Na tak náročnou práci jsou sestry ve školách dobře připraveny i díky nově zpracovaným učebním osnovám, které jsou toho dokladem.

České sestry se vždy úspěšně uplatňovaly v evropském a světovém ošetrovatelství. V budoucnosti by si naše společnost měla uvědomit historickou, současnou i budoucí hodnotu našich sester a o ošetrovatelském povolání by se mělo hovořit s úctou.

6. Seznam použitých zdrojů

1. KAFKOVÁ, V. *Z historie ošetrovatelství*. 1. vyd. Brno: IDVPZ, 1992. 185 s. ISBN 807013-123-3.
2. STAŇKOVÁ, M. *Základy teorie ošetrovatelství*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1996. 193. ISBN 80-7184-243-5.
3. FARKAŠOVÁ, D. *Ošetrovatelstvo – teoria*. 1. vyd. Martin: Osveta, 2001. 134 s. ISBN 80-8063-086-0.
4. JAROŠOVÁ, D. *Florence Nigtingalová*. Dostupné z: [on line]. <http://asociace.szsvzs.cz/flornicht.doc>. [cit. 2008-20-8]
5. ROZSYPALOVÁ, M., Staňková, M. *Ošetrovatelství I*. 3. vyd. Praha: Informatium, 1999. 234s. ISBN 80-86073-39-4.
6. VUČKOVÁ, J. *Ošetrovatelství I*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1996. 72s. ISBN 80-7168-151-2.
7. MIKUŠKOVICOVÁ, K., POUZAROVÁ, A. *Almanach k 55. výročí školy 1946 – 2001*. Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola České Budějovice: Srpen, 2001. 143 s.
8. ŠTIX, K. *Almanach k 60. výročí založení zdravotnické školy a 100. výročí výstavby budovy školy*. Střední zdravotnická a Vyšší zdravotnická škola České Budějovice: Říjen, 2006. 141 s. bez ISBN
9. SOKA České Budějovice. *Pamětní kniha*. Fond SZŠ. B 149/2
10. CVRČEK, J. Z. *Mých devadesát let aneb Pamatuji dva císaře a deset prezidentů*. Muzeum středního Pootaví Strakonice: 2007. 327s. ISBN 978-80-254-0731-8. bez ISBN
11. SOKA Strakonice. *Zdravotnická škola Strakonice*. Inventář 1948/1960
12. PRAŽSKÁ DEKLARACE. Dostupné z: [on line]. <http://www.zdravotnickenoviny.cz/scripts/detail.php?id=260697&conn=3932&pg=7>. [cit. 2009-2-12]
13. KUCHYŇKA, A. *Stríčky ze železniční historie*. Zpravodaj města Strakonice. Strakonice: 2008, 10, s. 16
14. ŠATROVÁ, H. *Historie Střední zdravotnické školy v Písku*

15. AUTOR NEZNÁMÝ. *Historie Střední zdravotnické školy v Táboře*. Dostupné z: [on line]. <http://szs.tabor.indos.cz/>. [cit. 2008-2-9]
16. POLÍVKOVÁ, A., ŠVADLENKOVÁ E. Almanach k 60. výročí otevření budovy Střední zdravotnické školy v Táboře. Tábor: únor 1999,37 s. bez ISBN
17. HAVLÍČEK, J. *Táborská škola pro ženská povolání do nového domova*. Státní okresní archiv Tábor. Archivní studijní knihovna Tábor: 1939, roč. 73, č. 10, s. 1.
18. DVOŘÁKOVÁ K., MARKOVÁ M. Studenti SZŠ Tábor – *Dobrovolnictví v komunitní péči*. In: *Nové trendy v ošetrovatelství, Sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2002, s. 29
19. SALVAGE, J. *Ošetrovatelství v akci*. 1. vyd. Praha: Česká společnost sester, 1997. 119 s. ISBN 92 890 1312.
20. MASTILIÁKOVÁ, D. *Úvod do ošetrovatelství*. Karolinum: 2003, s. 187. ISBN 80-246-0429-9.
21. AUTOR NEZNÁMÝ. *Historie Střední zdravotnické školy Český Krumlov*. Dostupné z <http://www.zdravkack.cz/historie.html>. [cit. 2008 -5-10]
22. AUTOR NEZNÁMÝ. *Historie Střední zdravotnické školy Jindřichův Hradec* Dostupné z <http://www.szsjh.cz/index.php?page=historie> [cit. 2008-2-9]
23. AUTOR NEZNAMÝ. *Historie Střední zdravotnické školy v Písku*. Dostupné z <http://www.szs-pi.cz/menu.html>. [cit. 2008 -2-9]
24. KAČÍRKOVÁ, M. *Školní kronika, kniha druhá*. SZŠ Písek: 1977
25. ŠNOREK, J. *Školní kronika, kniha první*. SZŠ Písek: 1967/68
26. KOVÁČOVÁ, D. *Historie a profil Zdravotně sociální fakulty v Českých Budějovicích*. Dostupné z <http://www.zsf.jcu/fakulta/char.html>. [cit. 2008-9-9]
27. KOLEKTIV AUTORU. *Výroční zpráva o činnosti 2002*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: 2003. s. 177. ISBN 80-7040-621-6.
28. MLISOVÁ,L. *Sestry mohou složit doktorát na jihu Čech. Mladá fronta dnes*. Mafra: 2008, roč.XIX, č.187, s. B2. ISSN:1210-1168.
29. SUCHÁ, J. *Vývoj výuky studijního oboru zdravotních sester od roku 1949*. Archivní materiál NCO NZO Brno

30. AUTOR NEZNÁMÝ. *Pojetí studia na středních zdravotnických školách*. Archivní materiál ošetřovatelství NCO NZO Brno
31. ŠPINDLEROVÁ, A., ŠVEHLOVÁ, K. *Realizace přestavby středního zdravotnického školství*. Ministerstvo zdravotnictví. Archivní materiál NCO NZO Brno
32. MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Učební osnova pro střední zdravotnické školy*. Ministerstvo zdravotnictví České socialistické republiky v dohodě s ministerstvem školství České socialistické republiky: 21. 8. 1972. č.j. ŠK 621.1-7. 8. 1972
33. MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Učební plán*. Studijní obor: 53- 01-6 Zdravotní sestra. Ministerstvo zdravotnictví v dohodě s ministerstvem školství České republiky 20.12.1983. č.j. KP 3-621.1-19. 12. 1983
34. VYHLÁŠKA č. 39/2005 Sb., kterou se stanoví minimální požadavky na studijní programy k získávání odborné způsobilosti k výkonu nelékařského zdravotnického povolání. Dostupné z: [online]. <http://www.mzcr.cz/Odbornik/Pages/901-metodicky-pokyn-vseobecna-sestra.html> .[cit. 2009-25-3]
35. ŠKUBOVÁ, J., CHVÁTALOVÁ H. *Sestra- O životní cestě ženy, která dala svému povolání nový smysl*. Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů Brno: 2004. 140 s. ISBN: 80-7013-407-0.
36. MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Základní pedagogické dokumenty pro střední zdravotnické školy. Studijní obor všeobecná sestra 53-01-06*. Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví Praha: 1992
37. VITNEROVÁ, N. *Úprava učebních dokumentů oboru 53-01-6 Všeobecná sestra*. Ministerstvo zdravotnictví České republiky. Praha: 1995, VZV-5311-14.8.95
38. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Učební plán*. Praha: 1997, č.j. 29978/97 – 71. Archivní materiál NCO NZO Brno.
39. STAŇKOVÁ, M. *Sestra reprezentant profese*. 1 vyd. Brno: 2002. 78 s. Ediční řada: Praktické příručky pro sestry. ISBN 80-7013-368-6.

40. POCHYLÁ, K. *Koncepce českého ošetrovatelství*. vyd. Brno: NCO NZO, 2005. 50s. ISBN 80-7013-420-8.
41. AUTOR NEZNÁMÝ. Studijní programy. Dostupné z: [online].
[<http://www.lf1.cuni.cz/default.asp>. [cit. 2009- 19-2]
42. BÁRTLOVÁ, S. Vzdělávání a profesionalizace sester v ČR. *Florence*. Galén: 2006, roč.II,č.1, s. 53. ISSN 1801 – 464X.
43. ZÁKON č. 96/2004 Sb. o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů. (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních) Dostupné z : [online]. http://www.cszt.cz/96/Zakon%2096_2004.htm .[cit. 2009-23-2]
44. JURÁSKOVÁ, D. Jak číst zákon č. 96/2004? *Sestra*. Mladá Fronta: 2004, roč. 14. č.5, s.9-12. ISSN 1210-0404.
45. VĚSTNÍK MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Koncepce ošetrovatelství částka 9. 2004. Dostupné z: [on line].
[//www.nspm.cz/osetrovatelstvi/strategie_ospece/koncepce_.htm](http://www.nspm.cz/osetrovatelstvi/strategie_ospece/koncepce_.htm). [cit. 2009-12-2]
46. HOFŠTEROVÁ – KNOTKOVÁ, M. Do roku 2007 bez „Mezer“. Co byste měli vědět o registraci? *Florence*. Galén: 2007, roč.III, č. 2 . s. 61. ISSN: 1801 - 464X.
47. POCHYLÁ, K. Ohlédnutí za prvním rokem, O transformaci Národního centra ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně. *Sestra*. Mladá fronta: 2004, roč. 14, č. 4. s. 15 ISSN 1210-0404.
48. ŠKUBOVÁ, J. Co nabízí nově NCO NZO sestřám? *Sestra*. Mladá fronta: 2004, roč. 14. č. 10. s. 4. ISSN: 1210-0404.
49. DRDULOVÁ, A. Transformace NCO NZO v Brně jako vklad do budoucnosti celoživotního vzdělávání nelékařských zdravotnických pracovníků. *Sestra*. Mladá fronta: 2008, roč. 18. č. 11. s 15. ISSN: 1210-0404.
50. HOFŠTEROVÁ – KNOTKOVÁ, M. Vzděláním investujeme sami do sebe. *Florence*. Galén: 2007, roč. III, č. 3. s. 110. ISSN: 1801 – 464X.
51. VYHLÁŠKA č. 423/2004 Sb., kterou se stanoví kreditní systém pro vydání osvědčení k výkonu zdravotnického povolání bez přímého vedení nebo odborného dohledu zdravotnických pracovníků. Dostupné z : [online].
<http://www.mzcr.cz/Odbornik/Pages/452-vyhlaska-c-4232004-sb.html>. [cit. 2008-25-2]

52. ŠKUBOVÁ, J. CHARVÁTOVÁ, P. Na cestě za kvalitní péčí. *Florence*. Galén: 2007, roč. III, č. 2. s. 49. ISSN: 1210 – 464X.
53. JURÁSKOVÁ, D. Nová prezidentka, O nejbližší vizi ČAS. *Florence*. Galén: 2007, roč. III, č. 3. ISSN: 1210 – 464X.
54. SITNÁ, D. Jak se mají naše „zdrávky“. *Sestra*. Mladá fronta: 2006, roč. 16, č. 7-8. s. 14-15. ISSN: 1210 – 464X.
55. MACHÁLKOVÁ, L. Jaký je vzdělávací program diplomované všeobecné sestry? *Sestra*. Mladá fronta: 2005, roč. 15, č. 5. s. 5. ISSN: 1210 – 464X.
56. AUTOR NEZNÁMÝ. Obor - Diplomovaná všeobecná sestra. Dostupné z: [online]. <http://szsbc.wz.cz/vzs/zkvzs.htm>. [cit. 2009-18-1]
57. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY PO DOHODĚ S MINISTERSTVEM ZDRAVOTNICTVÍ. 2003, čj. 33318/2003-23. Učební plán. [on line] Dostupné z: <http://szsbc.wz.cz/vzs/zkvzs.htm>. [cit. 2009-18-1]
58. MNISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Názorný přehled předmětů a vyučovacích hodin pro studijní obor diplomované všeobecné sestry 53-41-N/001 ve školním roce 2008/2009.[online]. Dostupné z : <http://szsbc.wz.cz/vzs/zkvzs.htm>. [cit. 2009-18-1]
59. PROŠKOVÁ, E., HLADÍKOVÁ L. Metodický pokyn k přípravě specializačních vzdělávacích programů. *Sestra*. Mladá fronta: 2007. roč. 17, č. 4. s. 14-17. ISSN: 1210 -464X.
60. TÓTHOVÁ, V. Studijní obor: Všeobecná sestra. Dostupné z: [online]. http://www.zsf.jcu.cz/struktura/katedry/osetr/vse_sest.html . [cit.2008-9-10]
61. TÓTHOVÁ, V. Studijní obor: Ošetřovatelství ve vybraných klinických oborech. Dostupné z: [online]. http://www.zsf.jcu.cz/studium/informace-pro-uchazece-o-studium/prijimaci-rizeni/info_2007/osetrovatelstvi-nav-mag-studium/OS_ob_nav.doc/view?searchterm=studijní%20obor:%20ošetřovatelství%20ve%20vybraných%20klinických%20oborech . [cit. 2008-9-10]

7. Klíčová slova

Historie ošetrovatelství

Sylaby

Vzdělávání

Zdravotnické školství

Všeobecná sestra

8. Přílohy

8.1 Seznam příloh

Příloha č. 1 – Vysvědčení – Odborná škola pro ženská povolání v Strakonících. Školní rok 1948/49

Příloha č. 2 – Vysvědčení – Vyšší sociálně zdravotní škola v Strakonících. Školní rok 1949/50

Příloha č. 3 – Vysvědčení – Vyšší zdravotnická škola v Písku. Školní rok 1950/51

Příloha č. 4 – Vysvědčení o závěrečné zkoušce – Vyšší zdravotnická škola v Českých Budějovicích. Rok 1953

Příloha č.1

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA.

Odborná škola pro ženská povolání v Střakoniciích

Čís. kat.: 1 Školní rok 19 48/19 49.

Dvouletá ženská odborná škola.
První ročník.

Vysvědčení.

Eva Binnhachová

narozená dne 27 února 1933 v Střakoniciích
v kraji Česko-budějovickém, národnosti české,
státní příslušnosti ČSR, byla ve školním roce 19 48/19 49 žákyní
prvního ročníku dvouleté ženské odborné školy a prokázala za druhé pololetí
tento prospěch:

Chování: bezúhonně

Povinné předměty:	Prospěch:
Jazyk český	dostatečný
Jazyk ruský	dobrý
Občanská výchova	výborný
Dějepis	dobrý
Vychovatelství	výborný
Počty	dobrý
Nauka o látkách (ve II. pololetí)	
Kreslení stříhů	chvalitebný
Kreslení	chvalitebný
Sítí prádla	dobrý
Vyšívání	chvalitebný
Nauka o potravinách (v I. pololetí)	chvalitebný
Vaření	chvalitebný
Tělesná výchova	výborný
Hudební výchova	chvalitebný
Zdravotní nauky	chvalitebný
Chemie	dobrý

/.

 Všechna práva vyhrazena. 2-2315-49. 542-35

Zdroj: Zapůjčeno z archivu respondentky

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

VYŠŠÍ SOCIÁLNĚ ZDRAVOTNÍ ŠKOLA V *Štraškovicech*

Číslo katalogu: *1* Školní rok 19 *49*/19 *50*

VYSVĚDČENÍ

Eva Bippacková

narozená dne *27. února* 19 *58*
 v *Štraškovicech* v kraji *československé*
 národnosti *české*, státní příslušnosti *ČSR*

žákyně *osmého* ročníku, nabývá za *osmi* pololetí škol. roku 19 *49*/50
 tohoto vysvědčení:

Chování: *bezúhonně*

Povinné předměty:	Prospěch:
Jazyk český	<i>dobry</i>
Jazyk ruský	<i>dobry</i>
Dějepis	<i>dobry</i>
Zeměpis	<i>chvalitebny</i>
Nauka o státě	
Politická ekonomie	<i>chvalitebny</i>
Matematika	<i>dobry</i>
Fysika	
Chemie	<i>dobry</i>
Zdravotní nauky	<i>chvalitebny</i>
Sociální péče a ochrana zdraví lidu	<i>chvalitebny</i>
Nauka o výživě a dietetika	<i>chvalitebny</i>
Udržování prádla a oděvu	<i>dobry</i>
Psaní strojem	
Hudební výchova	<i>chvalitebny</i>
Tělesná výchova	<i>vyborny</i>

 Všechna práva vyhrazena. 2-2604-49. 546-02

Zdroj: Zapůjčeno z archivu respondentky

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

VYŠŠÍ ZDRAVOTNÍ ŠKOLA V Překu

VĚTEV PRO OŠETŘOVATELKY

Číslo katalogu: 1/11.9 Školní rok 1950/1951.

VYSVĚDČENÍ

Jméno a příjmení: Eva Binnbachová

Den, měsíc a rok narození: 27. února 1933.

Rodiště: Strakonice, kraj: Českobudějovický

Národnost: česká Státní příslušnost: ČSR

Hodnocení za druhé pololetí třetího ročníku:

Chování: velmi dobře

Povinné předměty:		Prospěch:
Jazyk český		<u>dobrý</u>
Jazyk ruský		<u>dobrý</u>
Dějepis		
Zeměpis		
Politická ekonomie		<u>výborný</u>
Filosofie		
Matematika		<u>chvalitebný</u>
Fysika		<u>chvalitebný</u>
Chemie		<u>chvalitebný</u>
Psychologie		<u>chvalitebný</u>
Právní nauky <u>/Mas. v 1. pol. /</u>		<u>chvalitebný</u>
Zdravotní nauky:	biologie — —	<u>dobrý</u>
	anatomie — —	<u>chvalitebný</u>
	mikrobiologie, epidemiologie, a parazitologie — —	<u>dobrý</u>
	laboratorní technika — —	<u>dobrý</u>

 Všechna práva vyhrazena. 1315-3 51.

Zdroj: Zapůjčeno z archivu respondentky

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

Vyšší zdravotnická škola v B. Budějovicích,
odbor pro zdravotní sestry.

Číslo: 21.

VYSVĚDČENÍ O ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠCE

Jméno a příjmení: Stanislava Šperková
Den, měsíc a rok narození: 13. října 1933
Rodišťe: Lišov, kraj: československý
Dosavadní studium: 1-4 třídy vyšší zdravotnické školy v B. Budějovicích.
Praxe: podle osm. na všech odděleních K. U. W. L.

Podrobil se závěrečné zkoušce podle oběžníku ministerstva školství, věd a umění ze dne 16. ledna 1952, č. 10 105/52-III/1.

Závěrečnou zkoušku konal a

z jazyka českého	s prospěchem	<u>dobrym</u>
z jazyka ruského	"	<u>dobrym</u>
z chirurgie a mrtvích	"	<u>výborným</u>
z porodnictví a ob. péče	"	<u>výborným</u>
z prakt. ošetř. techniky	"	<u>dobrym</u>
z	"	<u>+</u>

Celkový výsledek závěrečné zkoušky

prospěla

v B. Budějovicích dne 1953.

Karel Volavý předseda
Marie Šperková třídní
Tomáš Šebor ředitel

Státní pedagog. nakladatelství. Všechna práva vyhrazena. 30863-3 53

500-42

Zdroj: Zapůjčeno z archivu respondentky

